

Голас Радзімы

№ 41 (1871)
11 кастрычніка 1984 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Поўны кошык адных баравікоў! Хто з аматараў «ціхага палявання» не марыць аб гэтым. Праўда, Святлана ГРЫНКЕВІЧ, вучаніца чацвёртага класа Новапагоскаўскай сярэдняй школы не бачыць тут нічога дзіўнага. Частая дажджы, цёплая восень спрыяюць росту грыбоў. Нездарма ж Міёршчына, дзе жыве дзяўчынка, лічыцца адным з цэнтраў нарыхтоўкі гэтых дароў лесу як для сябе, так і на экспарт.

Фота С. КРЫЦКАГА.

падзеі · людзі · факты

САМЫ ПРАЦЯГЛЫ ПАЛЁТ ЗАВЕРШАНЫ

2 кастрычніка 1984 года пасля выканання праграмы навукова-тэхнічных даследаванняў і эксперыменту на борце арбітальнага комплексу «Салют-7» — «Саюз Т-11» касманаўты Леанід Кізім, Уладзімір Салаўёў і Алег Ацёў вярнуліся на Зямлю. Станцыя «Салют-7», выведзеная на калязямную арбіту 19 красавіка 1982 года, працягвае палёт у аўтаматычным рэжыме.

Экіпаж трэцяй асноўнай экспедыцыі ў складзе Леаніда Кізіма, Уладзіміра Салаўёва і Алега Ацёва пачаў працаваць на станцыі «Салют-7» 9 лютага 1984 года.

4 красавіка 1984 года ў караблі «Саюз Т-11» на станцыю быў дастаўлены міжнародны экіпаж у складзе лётчыкаў-касманаўтаў СССР Юрыя Мальшова, Геннадзія Стракалава і грамадзяніна Рэспублікі Індыі Ракеша Шармы. Упершыню на борце арбітальнай станцыі адначасова працавалі шэсць касманаўтаў. Даследаванні і эксперыменты, падрыхтаваныя сумесна савецкімі і індыйскімі спецыялістамі, былі поўнасьцю выкананы.

З 18 па 29 ліпеня 1984 года на станцыі «Салют-7» разам з асноўным экіпажам працавалі касманаўты Уладзімір Джанібекаў, Святлана Савіцкая і Ігар Волк. Уладзімір Джанібекаў і Святлана Савіцкая зрабілі выхад у адкрыты космас і правялі складаныя работы на рэзцы, зварцы, пайцы металічных узораў і нанясенню пакрыццяў. Упершыню ў гісторыі палатных палётаў у адкрытай касмічнай прасторы працавала жанчына-касманаўт.

У ходзе 237-сутачнага палёту асноўным экіпажам станцыі «Салют-7» выкананы вялікі аб'ём навукова-тэхнічных, медыка-біялагічных даследаванняў і эксперыменту.

На праграме геофізічных даследаванняў праводзіліся назіранні, фотаздымка і спектраметрыраванне зямной паверхні, атрымана дадатковая інфармацыя аб мінеральна-сыравінных рэсурсах нашай краіны, сезоннай зменлівасці сельскагаспадарчых і лясных угоддзяў, пашы, аб умовах маратывання і рыбалоўства. Ажыццёвыя таксама комплексныя эксперыменты па дыстанцыйнаму зандзіраванню Зямлі ў рамках праграмы «Інтэрска-мас». Вынікі іх будучы выкарыстаны пры складанні доўгатэрміновых прагнозаў у розных галінах народнай гаспадаркі краіны — членаў СЭУ.

У ходзе палёту даследаваліся розныя аб'екты галактычнага і пазагалактычнага паходжання, крыніцы рэнтгенаўскага і ультрафіялетавага выпраменьвання, міжпланетнае асяроддзе. Геофізічныя і астрафізічныя эксперыменты на станцыі «Салют-7» праводзіліся з выкарыстаннем апаратуры, вырабленай у Савецкім Саюзе, Балга-

рыі, Германскай Дэмакратычнай Рэспубліцы, Чэхаславакіі, Індыі і Францыі.

На праграме касмічнага матэрыялазнаўства ва ўмовах бязважкасці даследаваліся працэсы цепла- і масапераносу ў вадкіх асяроддзях, а таксама адпрацоўваліся метады дыягностыкі стану канструкцыйных матэрыялаў, якія знаходзіліся пад уздзеяннем фактараў касмічнай прасторы. На электрафэрэтычных устаноўках выкананы біятэхналагічныя эксперыменты па атрыманню звышчыстых біялагічных актыўных рэчываў і лекавых прэпаратаў.

Упершыню ў сусветнай практыцы на працягу аднаго палёту касманаўты Леанід Кізім і Уладзімір Салаўёў зрабілі шэсць выхадаў у адкрыты космас агульнай працягласцю 22 гадзіны 50 мінут, выканаўшы складаныя і многаэтапныя мантажныя работы.

На арбітальнай станцыі працаваў урач-кардыёлаг Алег Ацёў, які праводзіў медыцынскае абследаванне касманаўтаў на высокім прафесійнальным узроўні. Атрымана новая навуковая інфармацыя, неабходная для распрацоўкі аптымальных рэжымаў працы і адпачынку экіпажаў на даўгачасных палатных станцыях. Комплекс прафілактычных мерапрыемстваў даў магчымасць на працягу ўсяго палёту падтрымліваць у касманаўтаў высокую працаздольнасць і добры стан здароўя.

У ходзе працяглага палатнага палёту неабходны абсталяванне, апаратура і расходныя матэрыялы дастаўляліся аўтаматычнымі грузавымі караблямі «Прагрэс».

Вынікі даследаванняў і эксперыменту, атрыманых у ходзе 237-сутачнага палёту, знойдуць шырокае прымяненне ў розных галінах навукі і народнай гаспадаркі, а таксама будуць выкарыстаны пры распрацоўцы пастаянна дзеючых арбітальных комплексаў.

Цэнтральны Камітэт КПСС, Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР, Савецкі ўрад гораца павіншавалі касманаўтаў, вучоных, канструктараў, інжынераў, тэхнікаў і рабочых, усе калектывы і арганізацыі, якія прымалі ўдзел у падрыхтоўцы і ажыццэўленні самага працяглага касмічнага палёту на арбітальным комплексе «Салют-7» — «Саюз».

Герой Савецкага Саюза лётчык-касманаўт СССР Леанід Кізім узнагароджаны ордэнам Леніна і другім медалём «Залатая Зорка». На радзіме героя будзе ўстаноўлены бронзавы бюст.

Уладзіміру Салаўёву і Алегу Ацёву прысвоены званні «Лётчык-касманаўт СССР» і Герой Савецкага Саюза з уручэннем ордэна Леніна і медаля «Залатая Зорка».

шае ўмацаванне супрацоўніцтва з савецкімі прафсаюзамі, аб'яднанне намаганняў у барацьбе за ўмацаванне міру, узаемаразумення і дружбы паміж народамі.

Члены дэлегацыі пабывалі ў калгасе імя Гастэлы Мінскага раёна, наведвалі Дом-музей І з'езда РСДРП, Беларускі дзяржаўны музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. Аўстрыйскія госці ўсклалі вянок да помніка-абеліска воінам Савецкай Арміі і партызанам на плошчы Перамогі, зрабілі паездку на Курган Славы, мемарыяльны комплекс «Хатынь».

Дэлегацыя выязджала таксама ў Жлобін, дзе наведвала Беларускі металургічны завод, ва ўзвядзенні якога прымаюць удзел спецыялісты і рабочыя аўстрыйскай будаўнічай фірмы «Фэст Альпіне».

КАНТАКТЫ
БАРАЦЬБИТОЎ ЗА МІР

«Новыя савецкія мірныя ініцыятывы, абвешчаныя на XXXIX сесіі Генеральнай Асамблеі ААН, — яшчэ адно пераканаўчае пацвярджэнне паслядоўнай знешняй палітыкі Савецкай дзяржавы, накіраванай на ўмацаванне міру і бяспекі на планеце», — сказала першы намеснік старшыні парламента Фінляндыі, намеснік Старшыні Сацыял-дэмакратычнай партыі, старшыня нацыянальнага камітэта за еўрапейскую бяспеку П. Цюэляярві. На чале дэлегацыі гэтага камітэта, якая знаходзілася ў СССР па запрашэнню савецкага камітэта за еўрапейскую бяспеку, яна наведвала Беларусь.

Члены дэлегацыі былі прыняты Старшынёй Вярхоўнага Савета БССР І. Шамякіным, сустрэліся з актывістамі Беларускага камітэта абароны міру. Яны наведвалі мемарыяльны комплекс «Хатынь», азнаёміліся з вядомымі мясцінамі Мінска.

ЭКАНАМІЧНАЕ СУПРАЦОЎНІЦТВА

САВЕЦКІ САЮЗ —
НАДЗЕЙНЫ ПАРТНЁР

«Наша фірма гатова і далей развіваць эканамічнае супрацоўніцтва з Савецкім Саюзам. Гэта выгадна для абодвух краін», — заявіў журналістам Акію Каіда, шэф-інжынер японскай фірмы «Міцубісі хеві індустры». Гэта фірма паставіла асноўнае тэхналагічнае абсталяванне для будаўмага ў Бабруйску заводу звышбуйнагабарытных шын. Цяпер у галоўным корпусе новага прадпрыемства пачаўся мантаж абсталявання. Разам з савецкімі рабочымі, інжынерамі паспяхова працуе і група японскіх спецыялістаў.

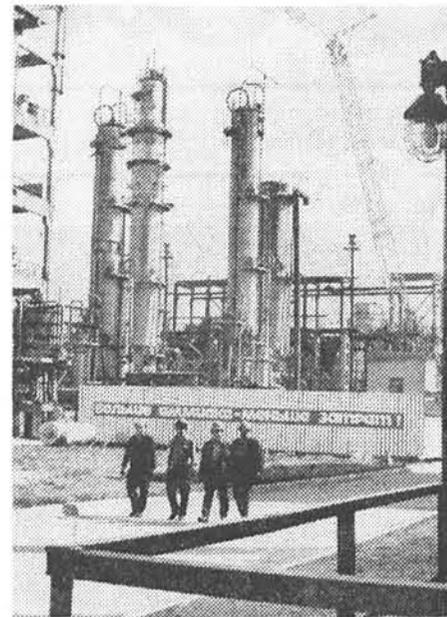
«Мы ўжо даўно супрацоўнічаем з СССР і пераканаліся, што Савецкі Саюз — надзейны партнёр, — працягваў Акію Каіда. — Завод у Бабруйску — гэта самы вялікі заказ у практыцы работы нашай фірмы. Над выкананнем яго працавалі, маючы пастаянную работу на працягу некалькіх гадоў, дзсяткі тысяч японскіх рабочых і спецыялістаў. Цяпер разам з савецкімі спецыялістамі мы манціруем гэта абсталяванне. Мантаж ідзе паспяхова, строга па графіку».

СЯБРОЎСКІЯ СУВЯЗІ

У Мінскай вобласці пабывала дэлегацыя Седлецкага ваяводства Польскай Народнай Рэспублікі. Госці наведвалі шэраг прамысловых прадпрыемстваў і сельскіх гаспадарак, мелі сустрэчы з рабочымі і калгаснікамі.
НА ЗДЫМКУ: польскія госці ў мінскім вытворчым аб'яднанні па выпуску пражыных і адразных станкоў імя Кірава.

ДЛЯ СЯБЕ І ЗА МЯЖУ

Гродзенскае вытворчае аб'яднанне «Азот» выпускае мінеральныя ўгнаенні для сельскай гаспадаркі. Гэта адно з буйнейшых прадпрыемстваў у азотнай прамысловасці нашай краіны. Сваю прадукцыю яно экспартуе ў многія краіны свету.

НА ЗДЫМКУ: на адным з участкаў аб'яднання «Азот».

СЕЛЬСКІЯ НАВІНЫ

САЎТАС
ПАШЫРАЕ МЕЖЫ

У мясцінах, апетых народным пісьменнікам Беларусі Іванам Мележам у рамане «Людзі на балоце» і «Подых наваліцы», працягваецца будаўніцтва саўгаса «Вялікаборскі». Ён вырастае на балотах, дзе некалі радка ступала нага чалавека.

Нядаўна тут здадзены ў эксплуатацыю трэці пусковы комплекс. Сюды ўваходзяць жывёлагадоўчыя памяшканні, у якіх будзе ўтрымлівацца 1280 галоў буйной рагатай жывёлы. Працэсы прыгатавання кармоў і рэзачы іх поўнасьцю механізаваны.

Пашырае свае межы і новы саўгасны пасёлак. У трох, чатырохкватэрных жылых дамах нядаўна справілі наваселлі рабочыя і спецыялісты гаспадаркі.

ДА НАШАГА СТАЛА

МЁД ЛЯСНЫХ ПАСЕК

Не толькі грыбамі і ягадамі, але і мёдам радуе сёння беларускі лес. На лясных пасеках завершаны збор новага ўраджаю. Работнікі лясгасаў адправілі спажыўцам тысячы кілаграмаў гэтага лекавага прадукту. З пачатку пяцігодкі вытворчасць мёду павялічылася.

Лясное пчалярства становіцца ў Беларусі высокаэфектыўнай хуткарастучай галіной. Сама прырода садзейнічае яе развіццю. Трэцюю частку тэрыторыі рэспублікі займаюць лясы, багатыя меданосамі. Сабраны з кветак розных культур мёд мае лекавыя якасці.

УРАЧЫСТЫЯ СХОДЫ

СВЯТА
ПРАЦОЎНЫХ ГДР

У нашай рэспубліцы шырока адзначалася 35-я гадавіна ўтварэння Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі. Гэтай знамянальнай падзеі быў прысвечаны ўрачысты сход прадстаўнікоў грамадскасці горада Мінска.

З дакладам на ім выступіў старшыня праўлення Беларускага аддзялення Савецкага таварыства дружбы з ГДР, старшыня Дзяржкамвыда БССР М. Дзялец.

Непарушная дружба і плённае супрацоўніцтва СССР і ГДР намнажаюць завабны сацыялізму і надзейна служачы ўмацаванню міру ў Еўропе, адзначыў ён. У шматгранным супрацоўніцтве брацкіх краін актыўна ўдзельнічае і Савецкая Беларусь. Прадукцыю ў ГДР пастаўляюць прамысловыя прадпрыемствы шэрагу гарадоў рэспублікі.

Генеральны консул ГДР у Мінску П. Якабе падкрэсліў у сваім выступленні, што супрацоўніцтва з Савецкім Саюзам садзейнічае паспяховаму будаўніцтву сацыялізму ў ГДР.

У сходзе прынялі ўдзел партыйныя і дзяржаўныя дзеячы нашай рэспублікі, а таксама генеральны консул ПНР у Мінску Я. Рачкоўскі.

Святу працоўных Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі была прысвечана і дэкада кніг ГДР, якая праішла ў нашай рэспубліцы.

ГОСЦІ 3-ЗА МЯЖЫ

ДЭЛЕГАЦЫЯ
З ЗАХОДНЯГА БЕРЛІНА

Два дні ў Мінску знаходзілася дэлегацыя партыйных работнікаў Сацыялістычнай адзінай партыі Заходняга Берліна на чале з намеснікам старшыні САПЗБ І. Коп.

Госці наведвалі Мінскі завод халадзільнікаў, пабывалі ў Доме-музеі І з'езда РСДРП, на ВДНГ БССР, у Беларускім дзяржаўным музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, зрабілі паездку на мемарыяльны комплекс «Хатынь», дзе ўсклалі кветкі да Вечнага агню.

АКТЫВІСТЫ
ПРАФСАЮЗАЎ
АУСТРЫІ

У нашай рэспубліцы пабывала дэлегацыя аб'яднання аўстрыйскіх прафсаюзаў на чале з яго старшынёй Антонам Бенья, якая знаходзілася ў СССР па запрашэнню ВЦСПС.

На прайшоўшай сустрэчы ў Бельсаўпрофе яго старшыня М. Полазаў расказаў аб дасягненнях працоўных рэспублікі ў развіцці эканомікі, навукі і культуры, азнаёміў гасцей са шматграннай дзейнасцю беларускіх прафсаюзаў.

Антон Бенья інфармаваў беларускіх калегаў аб дзейнасці аўстрыйскіх прафсаюзаў. Ён выказаўся за далей-

СЯРЭДНЯЯ ЗАРПЛАТА ПЛЮС ПУЦЁўКА НА КУРОРТ УЗРОВЕНЬ СПАЖЫВАННЯ

Каб ацаніць цяперашні ўзровень спажывання ў краіне, можна карыстацца рознымі спосабамі параўнання. Напрыклад, супаставіць яго з тым, што было ў нас жа некалі. Ці з тым, што спецыялісты называюць рацыянальнай нормай спажывання. Ці са становішчам у іншых развітых дзяржавах.

Пачнём з першага. Радзикальныя перамены ў спажыванні насельніцтва вялікай краіны не адбываюцца адразу, таму для параўнання возьмем гады, дастаткова аддаленыя адзін ад аднаго, — 1960-ты і 1983-ці.

За гэты тэрмін сярэдняя заробатная плата ў СССР вырасла прыкладна ў два з палавінай разы. Аб'ём ільгот і паслуг у разліку на чалавека павялічыўся амаль у чатыры разы. Агульны індэкс рознічных цэн павысіўся менш, чым на восем працэнтаў. Спажыванне мяса і малака ў разліку на душу насельніцтва вырасла ў паўтара раза, як і фруктаў — удвая. У 1983 годзе насельніцтва СССР, якое павялічылася прыкладна на трэць, набыло больш, чым у 1960, тэлевізараў — у пяць разоў, халадзільнікаў — у дзевяць.

Кароткая заўвага да гэтых лічбаў. Спажыванне ў Савецкім Саюзе расце няспынна. Гэта ўстойлівы працэс. Таму ўзровень спажывання кожнага новага года рэкордны за ўсю гісторыю краіны.

Цяпер прыйдзем да другой кропкі адліку: параўнаем сённяшняе спажыванне з тым, што рэкамендуецца медыкі і іншыя спецыялісты. З гэтай пазіцыі не ўсё ў СССР ідзе так, як хацелася б. Рэальнае спажыванне мяса, малака, гародніны і фруктаў, некаторых іншых прадуктаў харчавання і шэрагу непрадуктовых тавараў пакуль яшчэ значна менш за рацыянальныя нормы. А, скажам, па цукру, рыбе і хлебу перавышае іх, на жаль, не заўсёды з карысцю для здароўя.

Дарэчы сказаць вось што. Рацыянальная норма не прымае ў разлік эканамічны магчымасці дзяржавы на сённяшні дзень. Гэта своеасаблівы заказ грамадства вытворчасці: не тое, што ўжо ёсць, а тое, што павінна быць для поўнага задавальнення разумных патрэб людзей. І спажыванне ў СССР няўхільна набліжаецца да ўпавялічаных норм. У вырашэнне гэтай праблемы ўключыліся ўсе галіны народнай гаспадаркі. Яны не толькі забяспечваюць сельскую гаспадарку, лёгкую і харчовую прамысловасць абсталяваннем, але і самі выпускаюць спажывецкія тавары. Прытым многія з апошніх карыстаюцца павышаным попытам.

Цяпер завяршаецца распрацоўка комплекснай праграмы развіцця вытворчасці тавараў народнага спажывання і сферы паслуг. Яе рэалізацыя дазволіць кардынальна палепшыць становішча спраў.

Трэцяя сістэма параўнання (з іншымі краінамі) самая, бадай, цяжкая і спрэчная.

Нядаўна рэдакцыя газеты «Московские новости» атрымала аб'ёмісты рукапіс. Турыст з ФРГ Фрыц Міхаэль Імеле дзельца ў ім сваімі ўражаннямі аб пездцы па СССР. Да тэмы гэтага артыкула адносіцца тая частка рукапісу, дзе гасць расказвае пра своеасаблівы эканамічны эксперымент, праведзены ім у Маскве. Разам з жонкай яны вырашылі пражыць два тыдні на сярэднемесячную зарплату масквіча — 180 рублёў. Ф. М. Імеле прынаецца, што

ў пераводзе на заходнегерманскія маркі сума паказалася крайне малай, пражыць на яе ў чужым горадзе здавалася немагчымым.

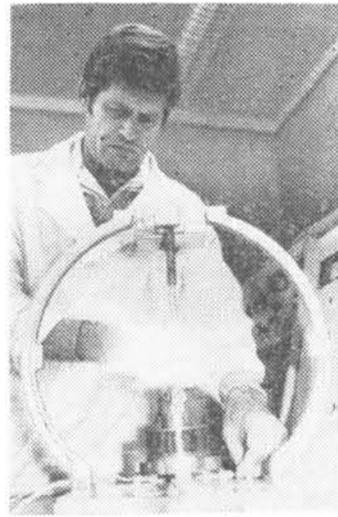
Дарэчы, прыкладна так (у грашовых адзінках, абстрагуючыся ад канкрэтных умоў і цэн) ацэньваюць узровень жыцця ў СССР многія буржуазныя аўтары і робяць, зразумела, неспрыяльныя для нас вывады.

Турыст з ФРГ абышоўся названай сумай. Ён прыводзіць падрабязны пералік расходаў (харчаванне ў рэстаранах, кафэ і сталовых, дзве паездкі за горад, пяць наведванняў тэатраў удваіх, 80 паездак гарадскім транспартам, два наведванні кінатэатра, чатыры канцэрты і гэтак далей). Імеле ўдакладняе, што рэгулярна піў піва і двойчы — шампанскае, якое дома падаюць на стол толькі на каляды. Мяркуючы па запісах, гасць з ФРГ сур'ёзна і сумленна чалавек. Ён разумее, што запатрабаванні замежнага турыста і карэннага масквіча зусім не адны і тыя ж. Ён справядліва сумняваецца, што радывы масквіч столькі разоў за два тыдні ходзіць у тэатры, кіно і на канцэрты, і дадае, што ў ФРГ на такую культурную праграму не хапіла б і больш высокай зарплаты. Заўважыў ён і нашы недахопы: параўнаўча нізкая якасць некаторых тавараў, невялікі выбар у магазінах гародніны і садавіны, больш высокія, чым у ФРГ, цэны на адзенне і абутак масавага попыту.

Але ўсё гэта, упэўнены ён, поўнасцю кампенсуецца бясплатным медыцынскім абслугоўваннем (сам ён двойчы звяртаўся да маскоўскіх урачоў), адукацыяй, сацыяльным забеспячэннем, адсутнасцю беспрацоўя і рэзкіх сацыяльных кантрастаў, нізкай кватэрнай платой і адчуваннем поўнай асабістай бяспекі. Гэты апошні бок сваіх уражанняў Імеле падкрэслівае асабліва, параўноўваючы Маскву з Нью-Йоркам, дзе ён таксама нядаўна бываў. І параўнанне гэта, прама скажам, не на карысць Нью-Йорка.

Вось і параўнай пасля гэтага ўзроўні спажывання ў розных краінах. Тым больш, калі яны належаць да розных сацыяльных сістэм. І ўсё-такі паспрабуем зрабіць гэта. У спажыванні прадуктаў жывёлагадоўлі і непрадуктовых тавараў найбольш багатыя капіталістычныя краіны пакуль аспрэджваюць СССР. Але разрыў паступова скарачаецца. З другога боку, савецкаму рабочаму, служачаму ці сялянину даступна многае з таго, што іх заходнім калегам зусім не па кішні: адпачынак на лепшых курортах, вучоба ў самых прэстыжных інстытутах, дапамога медыцынскіх спецыялістаў самай высокай кваліфікацыі... Больш даступныя савецкаму чалавеку і культурныя каштоўнасці, айчынныя і замежныя, — гэта таксама адзначыў турыст з ФРГ. Параўноўваючы Маскву з заходнімі сталіцамі, ён назваў яе горадам для людзей, падкрэсліўшы тым самым не вонкавыя яе прыкметы, а чалавечную і дэмакратычную атмасферу, характарную для савецкага грамадства. Вышэй ужо было сказана, што ў тых сферах, дзе СССР яшчэ адстае ад Захаду, разрыў скарачаецца. Дададзім: там, дзе Савецкі Саюз наперадзе, перавага яго павялічваецца. Аб'ектыўныя гасці, такія, як Фрыц Міхаэль Імеле, гэта бачыць.

Аляксандр ГУБЕР.

Вучоныя навукова-даследчага інстытута прыкладных фізічных праблем Беларускага ўніверсітэта штогод атрымліваюць больш чым сто аўтарскіх пасведчанняў і станоўчых рашэнняў на вынаходкі. За апошнія гады ў інстытуце створана нямала унікальных прыбораў і матэрыялаў. Яны знаходзяць шырокае прымяненне ў розных галінах навукі і вытворчасці. Да іх адносяцца прыборы тэхнічнага зроку. Гэтыя ўстаноўкі здольныя «бачыць» у рэнтгенаўскіх, ультрафіялетавых, інфрачырвоных прамянях. Прымяненне іх у тэхнічнай дыягностцы прыносіць вялікі эканамічны эффект.

У лабараторыі спецыялізаваных выпічальных сістэм створана і знаходзіцца ў стадыі ўкаранення сістэма знімання і апрацоўкі панарамнай інфармацыі, якая можа шырока выкарыстоўвацца для аўтаматызацыі навуковых даследаванняў, пры лабудове сістэм тэхнічнага зроку ў рэабілітацыі. У той жа лабараторыі распрацаваны алгарытмы і праграмы забеспячэння ўстаноў лазернага зандзіравання атмасферы. У Мінску паспяхова працуе адна з іх, якая ўва-

ходзіць у пастаянна дзеючую сістэму кантролю за станам навакольнага асяроддзя. З дапамогай такіх устаноў можна кантраляваць таксама чысціню вадаёмаў, вывучаць стан пасаваў, працэнт іх усходжасці, пераўвіль-атнення, прадказваць ураджайнасць.

Вучоныя інстытута прапанавалі таксама новыя метады плазменнай апрацоўкі металаў, якія надаюць ім унікальныя ўласцівасці. Апрацаваная плазмай паверхня валодае высокай антыкарызійнай стойкасцю і электраправоднасцю. Тут створана і ўкараняецца ў вытворчасць ня-мала іншых цікавых распрацовак.

НА ЗДЫМКАХ: старшы навуковы супрацоўнік кандыдат фізіка-матэматычных навук Вадзім ЛАПШЫН; старшы навуковы супрацоўнік Сяргей ТАУМАСЯН, старшы інжынер Рэгіна ПОЗНЯК і старшы інжынер Міхаіл СЕЛЯНІНАЎ за адладкай многаканальнай сістэмы фіксацыі і апрацоўкі панарамных адлюстраванняў у комплексе з кіруючай ЭВМ.

Фота У. ВІТЧАНКІ.

ВЕК МАШЫН: ЦІ ЗАСТАЛОСЯ МЕСЦА ДЛЯ КАНЯ?

ПАДКОВА НА ШЧАСЦЕ

— Я не супраць матара! Закаваныя ў метал «конскія сілы» даўно і надзейна служаць чалавеку. Тым, хто асядлаў аўтамабіль, можа нават здацца, што час даўняга сябра і памочніка — каня — мінуў. Але гэта не так. Сёння коні выконваюць да 38 відаў работ, у асноўным там, дзе немагчыма ці эканамічна нявыгадна выкарыстоўваць тэхніку. Скажам, на прыватных участках, пры перавозцы грузаў на невялікіх адлегласці... У Беларусі выгадаваць трымаць на кожныя сто гектараў сельгасугоддзяў у сярэднім па 2—3 кані.

З гэтых слоў пачаў гутарку загадчык лабараторыі конегадоўлі Беларускага навукова-даследчага інстытута жывёлагадоўлі доктар сельгаспадарчых навук Уладзімір ГЛАДЗІНКА.

— Уладзімір Кузьміч, але конь каню — розніца. Што вы скажаце наконт мясцовых парод?

— Па развіццю конегадоўлі, і перш за ўсё па стварэнню племяннай базы, Беларусь займае адно з вядучых месцаў у Савецкім Саюзе. У нас дзейнічаюць чатыры конезаводы і дваццаць шэсць племянных ферм. Вынослівых, дужых коней гадуе, напрыклад, конны завод «Зарэчча», што ў Смалявіцкім раёне Мінскай вобласці. Беларускія запражныя гэтай і другіх гаспадарак выгадна адрозніваюцца ад іншых парод і папуляцый. Перш за ўсё яны вызначаюцца даўгацёмем (жывуць і прадцыруюць да 20—25 гадоў), добра пераносяць вільготны клімат і моцныя маразы, непатрабавальныя, быстраходныя. На іпадромах Масквы, Рыгі, Пскова было выпрабавана больш за 120 беларускіх запражных. Лепшыя жарабцы перавозілі да 20 тон грузаў. Вынослівасць коней гэтай пароды даволі яскрава вызначыў 120-кіламетровы пераход на моцнаперасечанай мясцовасці. Нават цяжкавозы, якія таксама ўдзельнічалі ў выпрабаваннях, сьпіллі з дыстанцыі. Беларускія запражныя пераадолелі ўсю трасу за 9 гадзін 20 хвілін.

— Ці азначае гэта, што

праца вучоных па далейшаму ўдасканаленню пароды завершана?

— Дасягненне ўніверсальнасці, высокай працаздольнасці, прыгажосці знешніх форм каня — адзін з асноўных напрамкаў дзейнасці нашых селекцыянераў. Есць і другі — пошук масці: конь павінен быць, як гавораць у народзе, і па ваду, і пад ваяводу. Яшчэ ў старажытных грэкаў, арабаў і рымлян гэтай акалічнасці надавалася вялікая ўвага: белая масць, напрыклад, была сімвалам чысціні і пяшчоты. Сёння найбольш модным лічацца коні солавай і буланай масці. Салавая — конь пясчанай афарбоўкі з амаль белым хвастом і грывай. Буланая — колер далёкіх продкаў нашых беларускіх коней — тарпанаў.

— Гісторыя тарпанаў губляецца ў глыбінні стагоддзяў. Чым жа яна адметная?

— Сапраўды, радаслоўная тарпанаў пачыналася больш дзвюх тысяч гадоў назад. Хто быў у Беларускай пушчы, мабыць, бачыў аддаленыя продкаў, так званых адноўленых тарпанаў. Значна, што ў свой час тарпаны жылі на поўдні Беларусі ў зоне кустоў і лясоў з высокімі травамі, на поўначы і ўсходзе — у непарадных лясных масівах. Яны вызначаліся выключнай вынослівасцю і скорасцю бегу: дарослых жарабоў і кабыл можна было дагнаць толькі пасля змены двух-трох коней, а жарабят лавілі пасля шматгадзінага праследавання. Захаваліся звесткі, што ў 1405 годзе літоўскія князі загадалі лаўчыць тарпанаў у Беларускай пушчы для аднаўлення коннага войска і забеспячэння арміі мясам. У васемнацятм стагоддзі тарпаны захаваліся толькі ў Беларускай пушчы, адкуль іх вывозілі ў запаркі многіх краін свету. Потым іх і тут не стала.

— Але, як вядома, чалавек не згадзіўся з такой сгратай...

— У 1939 годзе пачаліся работы па аднаўленню тарпанаў. Для гэтай мэты адшукваліся абарыгеныя коні глыбінных паселішчаў з яў-

нымі прыкметамі экстар'еру і біялагічных уласцівасцей лясных тарпанаў. У Беларусі былі створаны два табуны па 10—14 гадоў. На чале з жарабцамі яны круглы год утрымліваліся ў дзікіх умовах. У выніку — чалавек амаль дасягнуў пастаўленай мэты. Аднак у час другой сусветнай вайны гэтыя коні зноў былі знішчаны. І толькі ў нашы дні на аснове завезеных з Польшчы адноўленых тарпанаў выведзены дзікія лясныя. Менавіта свайё вынослівасцю, мяшастай або буланай масцю, кароткай стаячай грывай гэтыя невялікія конікі знешне і напамінаюць далёкіх продкаў.

Наогул жа, мясцовыя папуляцыі коней фарміраваліся на працягу многіх стагоддзяў у канкрэтных натуральна-гістарычных умовах. Пад уплывам гэтых умоў, бытавых і гаспадарчых патрабаванняў народа коні паступова мяняліся. У наш час сярод іх выдзяляюцца найбольш каштоўныя папуляцыі: лясная (коні), палеская і беларуская запражная. Гэтыя коні і з'яўляюцца надзейнымі памочнікамі на кожным нашым падвор'і.

— Уладзімір Кузьміч, але не толькі для работы патрэбны добрыя коні. У наш час усё большае развіццё набывае конны спорт.

— Коннаспартыўная база «Ратамка», што пад Мінскам, вядомая далёка за межамі рэспублікі. Тут падрыхтаваны выдатныя майстры спорту, чэмпіёны і рэкардсмены спаборніцтваў розных рангаў. Гэта садзейнічае росту папулярнасці коннага спорту ў рэспубліцы. Асабліва вялікую цікавасць праяўляе яго моладзь. Нават вядомая ўсяму свету гімнастка Вольга Корбут наведвае амаль штодня Ратамку, дзе настойліва авалодвае складаным майстэрствам верхавой язды. Увогуле, сёння больш за сорок народных коннаспартыўных гульні ўключана ў праграму міжнародных спаборніцтваў. У іх удзельнічаюць коннікі з шасцідзясяці краін свету.

Гутарку вёў Барыс СЦЕФАНОВІЧ.

НА ЗЯМЛІ БАЦЬКОЎ

Вольга Пракопаўна не спяшаючыся ішла па прасторных, светлых пакоях. Уважліва разглядала прыгожыя дываны на сценах і падлозе, драгую мэблю і кветкі, што стаялі ў вазе на сталі.

Яна не хавала свайго хвалявання. Неяк пшчотна абняла далонямі букет, прытулілася да яго тварам.

— Родныя раманачкі! Дзяцінства майго ўспамін.

І слёзы закапалі на палёсткі кветак.

Для гэтай жанчыны тут усё ўспаміны дзяцінства, радасці малодасці.

Ужо сорак гадоў жыла на чужыне Вольга Вячорак. Так ужо склаўся лёс.

Нарадзілася і вырасла на Навагрудчыне. Любіла сваю вёску Ігнавава, людзей. Напярэдадні вайны працавала ў Баранавічах поварам на чыгуначнай станцыі. А потым вайна.

Вольга Пракопаўна з болем успамінае пра жахі, якія давалася ёй перажыць у час ліхалецця, пра канцэнтрацыйны лагер, куды яе кінулі разам з іншымі нявольніцамі, вывезенымі з Беларусі.

— Спачатку трапіла ў замак да аднаго «фона». Тут зведала здэкі і знявагу.

— Як завуць цябе? — спытала гаспадыня.

— Вольга, — адказваю.

— Найн, ты Вольгай не можаш быць, бо Вольга — гэта я. Будзеш Катарын... Так і была Катарын.

Яна сядзіць, абанершыся падбородкам на руку. Доўга маўчыць, потым уздымае і кажа: «Вельмі не пашанцава-

КВЕТКІ РОДНАЙ НАВАГРУДЧЫНЫ

ла мне ў жыцці. Якія пакуты перанесла ў фашысцкім палоне. Чакала, што прыйдзе час вызвалення. Час той прыйшоў, ды не для мяне. Англічане нас вызвалілі. Усё мае таварышы па няшчасцю паехалі на Радзіму, а мяне накіравалі ў шпіталь, захварэла моцна. Доўга пралажыла там. А потым ужо не было магчымасці вырвацца. Так і засталася на чужыне».

Вольга Пракопаўна зноў прайшла па пакоях. Ёй усё не верыцца, што такая ўтульная і добрая кватэра ў яе пляменніцы Галі.

— Дык кажаш, саўгас будаваў? — перанялася.

— Не толькі нам адным, цэці, — смяецца Галі. — Цэлая вуліца такіх цагляных катэджаў. І назвалі яе Маладзёжнай, бо маладыя сем'і засялілі дамы.

Так, ёсць такая вуліца ў вёсцы Гарадзечна, што ў саўгасе «Дубкі». Сюды і прыехала ў госці з ФРГ Вольга Пракопаўна.

Тут і пачулі мы ад яе расказ аб жыцці на чужыне:

— У нас на Захадзе любіць пахваляцца сваім жыццём. Там, маўляў, усё, што хочаш, ёсць, ну проста рай для людзей. А я скажу так: лепш з Нёмана вяду піць, чым на чужыне віну.

Мой муж Іган — немец. З ім звеў мяне лёс у пасляваенныя гады. Працаваў ён машыністам на чыгунач-

Заробку яго нам ледзь хапала. А калі пачалі будаваць свой домік, то і снаць не было калі. Шлакабетонны ён у нас. Нават за шлак, што выкідаў з паравоза Іган і іншыя машыністы, даводзілася плаціць. Можна гадоў з дзесяць будавацца. І нікому не было справы да нашых пакут, нават родным мужа. Сям'я была вялікая, але ніхто ні разу не дапамог. Там кожны сам на сабе жыве. А тым, хто з іншай краіны, яшчэ горш.

Махнула рукою жанчына і надоўга змоўкла. Мы чакалі, і яна прадоўжыла расказ:

— Захварэў муж. Толькі адзін дзень і паліжаў у бальніцы, бо за лячэнне там патрабавалі шмат грошай. Сама лячыла яго дома. Усялякія зёлкі збірала. Паўтара года была я для яго доктарам.

А ў вас тут у Навагрудку зубы ставіла. Усё проста і танна. Нават не верыцца, што так могуць жыць людзі.

Я ведаю, што і вучоба ў вас бясплатная, і аплата жылля мізэрная ў параўнанні з нашай.

Раніцою збіраешся ў магазін і не ведаеш, колькі грошай браць, каб купіць самае неабходнае. Бо на хлеб, масла, мяса, цукар, бульбу амаль кожны дзень мяняюць цэны. І ўсё ў бок павышэння.

А тут паехала я ў вёску Стары Лес, дзе некалі жыла, дык не наверыла, што ўсё так

змянілася. Кожны запрашае да сябе. Бачу, ёсць чым і частваць. У нас у ФРГ такой гасцінасці не сустранеш. Брат брату цыгарэты не хоча даць, не тое, каб запрасіць у хату чужога чалавека.

Набыла я ў сваіх землякоў, братоў і сясцёр — Івана, Ганны, Марыі і вельмі рада, што яны так добра жывуць. Што вам пра гэта гаварыць? А вось калі я там, у ФРГ, буду раскажыць, мала хто наверыць. Ну, як жа таму беспрацоўнаму (а ў нас з кожным годам усё больш і больш) наверыць, што муж маеі пляменніцы Галі Іван Гайдук працуе простым механізатарам у саўгасе і яму такі гонар: саўгас кватэру выдзеліў, зарплата добрая, жонка ў дэкрэтным водпуску ўжо больш года, а грошы атрымлівае...

Ды такія прыклады я бачыла ўсюды: і ў вёсцы, і ў горадзе. А вады ў рукі газету, хоць і не вельмі ўжо чытаць умею, дзіву даюся — колькі запрашэнняў на работу. Перад вачыма адразу паўстае бірка працы ў ФРГ і людзі ў чарзе, у надзеі хоць бы якую-небудзь работу атрымаць.

Я вось тэлеперадачы гляджу. Савецкім людзям, можа, і дзіўна здаецца. Напрыклад, як паліцыя разганяе дэманстрантаў. Нават аднойчы паказвалі такое і з ФРГ. Дык адна жанчына пытае: «Ці ж можа такое быць,

Вольгачка, каб людзей ды дубілкамі білі, дымам душылі толькі за тое, што яны хочучь працаваць, вайны не жадаюць?»

На жалі, можа, ёсць.

Сотні тысяч немцаў надаждваюць дэманстрацыі супраць размяшчэння ў ФРГ амерыканскіх ракет. Вядома, простым людзям не патрэбна вайна, бо на гошчы ўзброеныя нажываюцца капіталісты.

— Толькі і ёсць адна радасць, — дадае Вольга Пракопаўна, — у нашым горадзе жыве некалькі чалавек з Расіі. Адзін раз у месяц мы збіраемся разам. Успамінаем жыццё на Радзіме, спяваем песні, нават збеды гатуем такія, якія варылі тут, дома. Усё ў той дзень напамінае нам родную зямлю. А разыходзімся — плачам, бо такая тут на сэрцы, што не вытрымаць. Плушкэй хочацца паліць у сваю родную Беларусь, на сваю Навагрудчыну.

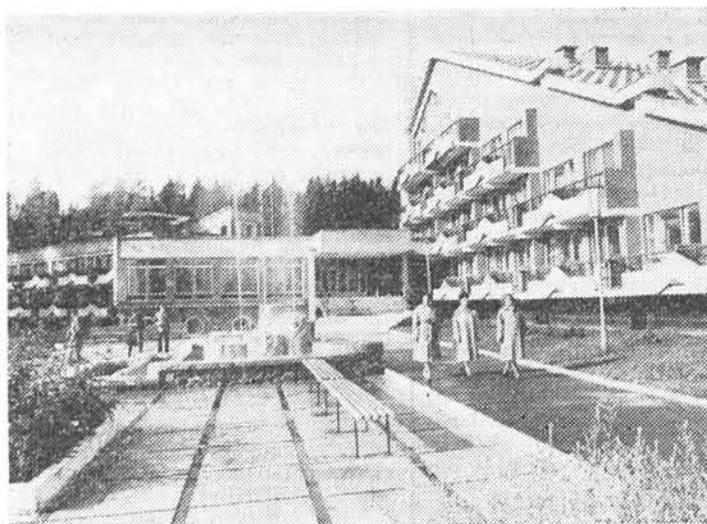
Прыеду — аб усім раскажу землякам, што бачыла, што чула.

Мы надзякавалі Вользе Пракопаўне, пажадалі ёй добрага здароўя.

— А кветкі, што выраслі на радзіме майго дзяцінства, я абавязкова збіру з сабой. Засушы і буду любавання Ім, — сказала зямлічка на развітанне і зноў наглядзела на букет раманак.

А мне чамусьці падумалася, што і само жыццё гэтай жанчыны падобна на кветку, якую вырвала з роднай глебы і засушыла вайна.

Мікалай КАРАЛЕУ.

САЦЫЯЛЬНАЕ РАЗВІЦЦЁ ПА ПРАГРАМЕ

«Цэх здароўя» — так называюць работнікі Наваполацкага завода бялково-вітамінных канцэнтратаў свой санаторый-прафілакторый. Ён збудаваны на сродкі прадпрыемства ў малянічым сасновым бары ў трох дзесятках кіламетраў ад горада.

У канцы кожнага працоўнага дня 100 рабочых і служачых дастаўляюцца сюды спецыяльнымі аўтобусамі. Тут пад кантролем урачоў яны прымаюць розныя лячэбна-аздараўленчыя працэдуры, атрымліваюць дыетычнае харчаванне, адпачываюць, а пераначываюшы, вяртаюцца на завод. І так на працягу 24 дзён — менавіта на такі тэрмін разлічана пуцёўка, якую можа атрымаць любы работнік прадпрыемства.

Каштуе пуцёўка 120 рублёў. Але рабочыя плацяць толькі 15 рублёў. А кожная пятая пуцёўка выдаецца бясплатна — лепшым рабочым, ветэранам працы, мнагадзетным маці... Кошт адпачынку і лячэння аплачвае прафсаюзны камітэт з фонду сацыяльнага страхавання, у які самі рабочыя не ўносяць ні капейкі...

Штогод на рэалізацыю праграмы сацыяльнага развіцця на Наваполацкім заводзе бялково-вітамінных канцэнтратаў асігнуецца 200 тысяч рублёў. За няпоўныя шэсць гадоў, якія прайшлі з пачатку пуску прадпрыемства, для мікрабіелагаў збудаваны сотні кватэр агульнай

плошчай каля 74 тысяч квадратных метраў, інтэрнат на 500 месцаў для маладых рабочых, дзіцячы сад з басейнам, база адпачынку на ўзбярэжжы Чорнага мора, дзе многія рабочыя праводзяць свае летнія водпускі, узводзяцца спартыўна-аздараўленчы комплекс і піянерскі лагер.

Наваполацкі завод, зразумела, не выключэнне. На кожным савецкім прадпрыемстве створаны і рэалізуюцца праграмы сацыяльнага развіцця. Непасрэдны ўдзел прымаюць у гэтым прафсаюзныя камітэты. Яны, напрыклад, займаюцца пытаннем паліпшэння ўмоў працы і быту рабочых, заробатнай платы і нарміравання, кантралююць жыллёвае будаўніцтва, якое вядзецца за кошт сродкаў прадпрыемства і г. д. Прычым удзел прафсаюзаў — і гэта асабліва важна — пачынаецца на стадыі разгляду праектаў сацыяльных праграм, куды ўносяцца прапановы працоўных.

НА ЗДЫМКАХ: інтэрнат Наваполацкага завода бялково-вітамінных канцэнтратаў. У ім ёсць бібліятэка, канцэртная зала, маладзёжнае кафэ; у плавальным басейне дзіцячага сада; прафілакторый завода; работніца прадпрыемства Таццяна НЕСЦЕРАВА (на прэрднім плане) спявае ў заводскім хоры.

Фота А. ТАЛОЧКІ і А. ЦАРЛЮКЕВІЧА.

ЗАВЯРШЫЎСЯ МІЖНАРОДНЫ ТУРНІР «ДРУЖБА-84»

ДОБРАЗЫЧЛІВАСЦЬ І ГАСЦІННАСЦЬ

Апошні, дваццаць васьмі від спорту — хакей на траве сярод жаночых каманд, завяршыў праграму міжнародных спаборніцтваў «Дружба-84». На пляцоўках Масквы і Прагі, Варшавы і Улан-Батара, іншых гарадоў сацыялістычных краін праходзіў гэты буйны турнір. Выключная добразычлівасць, гасціннасць гаспадароў спаборніцтваў, гарача падтрымка глядачоў — усё спрыяла выдатным поспехам атлетаў, дазволіла ім дамагчыся сусветных і нацыянальных рэкордаў. Буйнейшыя за апошнія гады спаборніцтвы ўпісалі яркую старонку ў справу развіцця спорту, узаемаразумення і дружбы паміж народамі, умацавання міру.

У складзе зборнай СССР у турніры прымала ўдзел вялікая група беларускіх спартсменаў. Як яны выступілі, як праходзіла падрыхтоўка іх да спаборніцтваў — на гэтыя і іншыя пытанні нашаму карэспандэнту Я. ТУРАЙ-КЕВІЧУ адказваюць намеснік старшыні Спорткамітэта БССР І. ГУЦЬКО, ганаровы голец турніру «Дружба-84», чэмпіёнка і рэкардсменка Еўропы, СССР, удзельніца Алімпійскіх гульняў М. ПІКІНА і начальнік упраўлення лёгкай атлетыкі Спорткамітэта БССР А. РУЦКІХ.

КАРЭСПАНДЭНТ — І. ГУЦЬКО

— Іван Пятровіч! Як рыхтаваліся беларускія спартсмены да міжнароднага турніру «Дружба-84»? На якому прызначылі праходзіць адбор у галоўную каманду краіны? Колькі кандыдатаў і ўдзельнікаў было ад Беларусі?

— Трэба адзначыць, у першую чаргу, што падрыхтоўка вялася не да турніру «Дружба-84», а да Алімпійскіх гульняў. Чатыры апошнія гады ішлі ўпарта трэніроўкі і вострая барацьба паміж спартсменамі — за права стаць кандыдатамі на пездку ў Лос-Анджэлес. Адбор быў строгі. Ніякія папярэднія заступкі, ніякія гучныя тытулы не маглі служыць пропускам у зборную каманду СССР. Прыемна, што больш сямідзесяці беларускіх спартсменаў былі кандыдатамі ў алімпійцы. Месяц ў галоўнай камандзе краіны напярэдадні Гульняў цвёрда занялі фехтавальшчык А. Раманькоў, барэц І. Каньгін, вясляр В. Якуша і іншыя спартсмены, якія ў падрыхтоўчы перыяд настайна наказвалі высокія вынікі, сталі чэмпіёнамі свету, Еўропы, СССР, пераможцамі прадстаўнічых міжнародных спаборніцтваў.

Што тычыцца трэніровак беларускіх спартсменаў, то тут стаяла адна задача: стварыць моцную зборную каманду краіны па ўсіх відах спорту, а не падрыхтаваць некалькі «чыстых» чэмпіёнаў Алімпіяды, тым больш непасрэдна чэмпіёнаў, скажам, з Украіны ці Масквы, Беларусі ці Грузіі. Дружны калектыў спартсменаў нашай краіны трэніраваўся сумесна на лепшых пляцоўках і базах літаральна ўсіх рэспублік. Гэта — Крылацкае ў Маскве, Стайкі ў Беларусі...

— І ўдалося стварыць самую моцную спартыўную дружыну за ўсе гады, якая гатова была прывезці з Лос-Анджэлеса найбольшую колькасць узнагарод і ўстанавіць нямаля алімпійскіх і сусветных рэкордаў. Але...

— Не наша віна ў тым, што зборная СССР, спартсмены шэрагу сацыялістычных і краін, што сталі на шлях раз-

віцця, не змаглі прыняць удзел у Гульнях. Мы не маглі рызыкаваць жыццём нашых спартсменаў, якім пагражалі фізічнай расправай, не маглі ўдзельнічаць у спаборніцтвах, дзе не былі створаны нармальныя ўмовы для высокіх спартыўных дасягненняў. Успомніце працягванне алімпійцаў некаторых краін у будынку... турмы, пездкі спартсменаў на трэніроўкі за многія дзесяткі кіламетраў, некрытыя пагрозы фізічнай расправай, шавіністычны настрой (які, дарэчы, стварыла адміністрацыя ЗША) глядачоў, прадуратае судзейства на карысць гаспадароў і многае іншае, што не спрыяла сумленнай барацьбе, высокаму духу Алімпіяды, развіццю дружбы, спорту, узаемаразуменню паміж народамі. Калі хто і выйграў ад Гульняў, то гэта манополі, якім спаборніцтвы прынеслі мільённы барышы.

— У капіталістычнай прэсе, а таксама з боку Лос-Анджэлескага алімпійскага камітэта выказвалася думка, што Савецкі Саюз, іншыя сацыялістычныя краіны арганізавалі міжнародныя спаборніцтвы «Дружба-84» у процівагу сёлетняй Алімпіядзе. Якая ваша думка наконт гэтага?

— Дабаўце яшчэ адно вызначэнне: СССР і сацыялістычныя краіны пабаяліся паехаць у Лос-Анджэлес, бо... не мелі шанцаў на перамогі і рэкорды...

Што на гэта сказаць? Ці лёгка спартсменам устрымацца ад удзелу ў якім-небудзь буйным міжнародным турніры, калі столькі часу, энергіі, фізічных і духоўных сіл было патрачана на падрыхтоўку — у канкрэтным выпадку да Алімпіяды? Вядома, не. Спартсмен без спаборніцтваў — не спартсмен. Яшчэ адна акалічнасць. Давайце прааналізуем час правядзення турніру «Дружба-84». Ні па адным відзе спорту спаборніцтвы не праводзіліся ў дні стартаў Гульняў у Лос-Анджэлесе. Гэта давала магчымасць прыняць удзел у турніры нават удзельнікам сёлетняй Алімпіяды.

Цікавы факт: на Алімпійскіх гульнях было ўстаноўлена 11 рэкордаў свету, а тут амаль у чатыры разы больш! І гэта, калі ў Лос-Анджэлесе сабралася значна больш спартсменаў, чым на нашым турніры, на якім выступалі прадстаўнікі пяцідзесяці краін. Возьмем цяжкую атлетыку. Пераможцы Лос-Анджэлескага Алімпіяды ўступілі на 30—60 кілаграмаў (!) чэмпіёнам «Дружбы-84». Ніводнага сусветнага рэкорда на Гульнях і 28 рэкордаў на спаборніцтвах у Балгарыі. Якія яшчэ патрэбны факты?

— Сярод пераможцаў і рэкардсменаў турніру нямаля беларускіх спартсменаў...

— На спаборніцтвах «Дружба-84» беларускія спартсмены заваявалі 28 залатых, 12 срэбраных і 7 бронзавых медалёў. Асабліва вялікае ўражанне на глядачоў аказала выступленне цяжкаатлетаў рэкардсменаў свету Леаніда Тараненкі і Аляксандра Курловіча, барцоў Ігара Каньгіна, Міхаіла Пракудзіна, лёгкаатлета Васіля Будзько, самбіста Анатоля Новіка, баскетбалісткі Галіны Савіцкай... Прычым, каб стаць пераможцам турніру, і нашым спартсменам, і спартсменам іншых краін, як правіла, патрабавалася ўстанавіць калі не сусветны, то аба-

(Заканчэнне на 8-й стар.)

Вечарэе.

Фота В. ДУБІНКІ.

На прасторах Родины

БАМ: ОЧЕРЕДНОЙ ШАГ НА ВОСТОК

29 сентября — на год раньше срока — сомкнулись рельсы Байкало-Амурской магистрали, строительство которой было начато десять лет назад. В сооружении БАМа принимали участие представители 80 национальностей — посланцы всех 15 союзных республик. Здесь трудились тысячи юношей и девушек из Белоруссии.

И вот сейчас дорога построена. Уложено больше 5 тысяч километров пути. Но это только начало дальнейшего освоения богатств Сибири и Дальнего Востока. Район БАМа становится краем бурно развивающегося многоотраслевого народного хозяйства.

Освоение природных ресурсов в восточных районах Советского Союза — стратегическая линия Советского государства в размещении производительных сил. Сдвиги в развитии общественного производства на Восток прежде всего связаны с преодолением неравномерности в размещении производительных сил и природных ресурсов по районам страны.

Основной экономический потенциал страны сосредоточен в европейской части и на Урале. Там проживает 70 процентов населения, производится более 3/4 промышленной продукции. В то же время эти районы составляют около 1/4 территории страны, при этом менее богатой топливно-энергетическими, минеральными, лесными и водными ресурсами по сравнению с восточными районами.

Все более полное вовлечение в хозяйственный оборот природных богатств восточных районов — характерная черта всех советских пятилеток. При этом нужно принять в расчет малообжитость этих районов (на обширной территории Сибири и Дальнего Востока проживает только 10 процентов населения страны), слабое транспортное освоение, отсутствие во многих районах производственной и социальной инфраструктуры, суровые природно-климатические условия. Поэтому сдвиг на Восток — это, как правило, освоение необжитых территорий, связанное первоначально с крупными капитальными вложениями в инфраструктуру, в строительство и продовольственную базу, необходимость привлечения в эти районы населения и т. п.

Это экономически целесообразно делать, как правило, в том случае, когда освоение новых районов носит межотраслевой характер, в народнохозяйственный оборот вовлекается не одно, а целая группа месторождений, решается крупная народнохозяйственная задача: не размещение одного или нескольких предприятий, а создание новых промышленных районов. Такой подход может быть эффективно реализован только с помощью общегосударственных целевых программ.

Первой общегосударственной программой освоения природных ресурсов восточных районов была программа создания Урало-Кузнецкого комбината, соединения кузнецкого угля и уральской железной руды. В результате в тридцатые годы в Сибири был создан крупный индустриальный район, центр ее тяжелой промышленности — Кузбасс.

Программа формирования территориально-производственных комплексов Ангаро-Енисейского региона начала претворяться в жизнь с конца 40-х годов, после второй мировой войны. По этой программе созданы Иркутско-Черемховский, Центрально-Красноярский, Братско-Усть-Илимский территориально-производственные комплексы (ТПК). Новосибирский промышленный узел, формируется Саянский ТПК, Канско-Ачинский топливно-энергетический комплекс, строится Богучанская гидроэлектростанция — важнейший объект будущего Нижне-Ангарского ТПК.

Крупнейшей общегосударственной программой регионального развития было формирование начиная с середины 60-х годов Западно-Сибирского нефтегазового комплекса — главной топливно-энергетической базы страны. В настоящее время здесь сосредоточено 60 про-

центов общесоюзной добычи нефти, более 50 процентов газа, создаются крупнейшие нефтехимические производства.

В последние годы нагрузка на топливные и сырьевые базы восточных районов резко возросла. В обеспечении страны сырьем и продуктами его переработки эти районы стали уже играть не вспомогательную, а основную роль, обеспечивая практически весь общесоюзный прирост добычи топлива, объема лесозаготовок, развитие ряда отраслей цветной металлургии. В перспективе тенденция перемещения в районы Сибири и Дальнего Востока топливной и сырьевой базы усиливается. Нужно иметь в виду, что СССР является единственной страной в мире, которая в основном обеспечивает себя топливом и минеральным сырьем и, кроме того, поставляет их в значительном количестве в социалистические страны.

Отсюда очевидна необходимость освоения новых районов Сибири и Дальнего Востока, богатых природными ресурсами. К таким районам относится и зона, примыкающая к Байкало-Амурской железнодорожной магистрали. Завершение строительства БАМа открывает доступ в обширные районы Сибири и Дальнего Востока общей площадью 1,5 миллиона квадратных километров.

Строительство БАМа, хозяйственное освоение зоны магистрали являются четвертой по счету общегосударственной программой развития производительных сил восточных районов. Необходимость программного подхода, сосредоточения здесь сил и средств связана в первую очередь с многоцелевым характером этой стройки.

БАМ имеет прежде всего огромное транспортное значение для районов Сибири и Дальнего Востока. Вторая, не менее важная целевая задача программы БАМа — хозяйственное освоение природных ресурсов зоны. Велика роль БАМа и в развитии внешнеэкономических связей. Дело не только в том, что по магистрали будут перевозиться внешнеторговые грузы: осваиваемые природные ресурсы зоны БАМа могут стать объектами крупных внешнеэкономических сделок. Как известно, первенец хозяйственного освоения зоны БАМа — Нерюнгринский разрез в Южной Якутии — по компенсационному соглашению будет поставляет обогащенный коксующийся уголь в Японию. Зарубежные страны проявляют определенный интерес к освоению и ряда других природных ресурсов зоны БАМа.

Создание нового мощного индустриального пояса на востоке страны — дело не одной пятилетки. Как показывает опыт осуществления крупных целевых программ развития производительных сил в восточных районах, оно может растянуться на несколько десятилетий, но даст огромный эффект. Примеры тому Кузбасс, который дает самый высококачественный и дешевый коксующийся уголь в стране, Западно-Сибирский нефтегазовый комплекс и энергопромышленный комплекс Ангаро-Енисейского региона. Несомненно и высокая народнохозяйственная эффективность освоения природных богатств зоны БАМа.

АБЕЛ АГАНБЕГЯН,
академик АН СССР.

СПОЎНІЛАСЯ 80 ГАДОЎ 3 ДНЯ НАРАДЖЭННЯ М. АСТРОЎСКАГА

«ТАКІХ ЛЮДЗЕЙ НАРОД НЕ ЗАБЫВАЕ...»

Гэта словы першага касманаўта планеты Юрыя Гагарына пра слаўтага савецкага пісьменніка Мікалая Астроўскага, якому споўнілася 80 гадоў.

Лёс Астроўскага тыповы для маладога пакалення людзей, якія прымалі ўдзел у Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, якія змагаліся за маладую Савецкую дзяржаву і будавалі яе. І ў той жа час гэта лёс выключны.

Мікалай Астроўскі нарадзіўся на Украіне ў рабочай сям'і і з 12 гадоў пачаў працоўнае жыццё. Яшчэ хлапчуком ён памогае рэвалюцыянерам-падпольшчыкам, а неўзабаве пасля рэвалюцыі ўступае ў камсамол. Юнака Астроўскага можна было ўбачыць на франтах грамадзянскай вайны, потым ён удзельнічае ў ліквідацыі гаспадарчай разрухі, становіцца камсамольскім ваяком. Але цяжкае раненне, атрыманае на фронце, перанесеныя хваробы, работа на знос — усё гэта адбіваецца на здароўі Астроўскага. У яго пачынаецца хутка прагрэсуючае акасіненне суставаў, у выніку — параліч, які прыкаваў яго да ложка, а затым — поўная слепата...

Перад Астроўскім паўстае трагічнае пытанне: ці варта ўвогуле жыць, калі жыццё стала цяжарам для цябе, не прыносяць карысці грамадству?.. Перамагае вялікая сіла духу гэтага чалавека, ён хоча не толькі жыць, але і служыць яшчэ свайму народу. Яму належыць словы: «Толькі смерць прымушае большавакі скласці зброю». Астроўскі вырашае напісаць кнігу пра сваё пакаленне, яго подзвігі і выпрабаванні — для пакаленняў будучых. Пераадольваючы нерухомасць, слепату, пастаянныя пакутлівыя боль, ён штодзённа дыктуе раман, які пачаў вясенню 1930 года і якому наканавана было стаць легендарным.

Ён спынаецца, разумеючы, што часу яму адпущана нямнога. Прыкладна ў гэты перыяд смяротна хворы, нерухомы чалавек дыктуе такія радкі: «Я шчаслівы хлопца — дажыць да такога часу, калі няма хвіліны дыхнуць, калі кожнае імгненне дарагое. Ведаць, што ўсё мінулае вярнулася — барацьба, праца, радасць перамогі, горыч паражэнняў. Хіба гэта не шчасце?» Грамадзянская і пісьменніцкая мужнасць Астроўскага была ўзнагароджана самай высокай мерай — кніга «Як гартавалася сталь» прынесла яе аўтару бяспярэднясць.

Жыццёвы шлях, барацьба і маральны подзвіг героя рамана Паўла Карчагіна — гэта, на сутнасці, жыццёвы шлях самога пісьменніка. Каб адчуць Астроўскага-чалавека поўнасьцю, звернемся да ўспамінаў яго вернага сябра і жонкі Раісы Астроўскай: «Як мы жылі? Весела мы жылі. Цікава. Мікалай многа жартаваў, смяяўся, многае тлумачыў мне. Мянэ кожны дзень пасля работы цягнула дамоў, як цягне да шчасця».

Пасля выхаду ў свет рамана (ён друкаваўся ў 1932—1934 гадах у часопісе «Молодая гвардия», а затым выйшаў асобным выданнем) маленькая кватэра пісьменніка на маскоўскай вуліцы Горкага была літаральна завалена пісьмамі чытачоў — Астроўскаму дзякавалі, ім захапляліся і ганарыліся. Заслугі пісьменніка былі адзначаны вышэйшай ўзнагародай — ордэнам Леніна.

Поспех і прызнанне акрыляюць Астроўскага: у 1934 годзе ён пачынае другую сваю кнігу «Нараджэння бурай». Першы том гэтага рамана ён заканчвае за некалькі дзён да сваёй смерці: 22 снежня 1936 года Мікалай Астроўскага не стала...

Але застаўся жыць слаўты раман «Як гартавалася сталь». Ім зачыталіся і працягваюць зачытваць новыя пакаленні савецкіх людзей — і ў перадваенныя гады, і ў суровы час Вялікай Айчыннай вайны з фашысцкай Германіяй (роман нярэдка знаходзілі ў рэчавых мяшках загінуўшых салдат), і ў дні мірнай стваральнай працы. Чытаюць яго не толькі ў нашай краіне.

«Як гартавалася сталь» выдавалася прыкладна 500 разоў на 70 мовах народаў СССР і свету, у 80 краінах — агульным тыражом больш за 30 мільёнаў экзэмпляраў. У Савецкім Саюзе раман кіна- і тэлеэкранізаваны, на ім пастаўлены спектаклі. У шэрагу краін — Чэхаславакіі, Англіі, Францыі, Галандыі, Японіі, ЗША — кніга выйшла яшчэ пры жыцці Астроўскага. А Рамэн Ралан, які напісаў прадмову да французскага выдання, так звярнуўся ў пісьме да Астроўскага: «Ваша імя для мяне сінонім самай рэдкай і чыстай маральнай мужнасці. Я захапляюся Вамі».

У нашай краіне тры музеі пісьменніка — у Маскве, у Сочы і ў Шапятаўцы на Украіне. Імем пісьменніка і героя яго рамана названы вуліцы, бібліятэкі, цэплаходы...

Мікалай Астроўскі і сёння вучыць мужнасці і адданасці свайму народу, бескарывасці і маральнай чысціні.

Вікторыя ЛАЎРЭЦКАЯ.

БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРНАЯ МОВА

І ПЕРСПЕКТЫВЫ ЯЕ РАЗВІЦЦА

МАТЧЫНЫМ СЛОВАМ У ДУШУ ЎВАХОДЗІЦЬ

Найвялікшае багацце народа — яго нацыянальная мова. Яна, нібы магутная павольная рака, у якую ўліваюцца сотні звонкіх ручаёў, адкрывае перад намі новыя далягляды жыцця, вабіць сваім характам, захапляе і натхняе празрыстасцю і непаўторнасцю. Яна мае свае вытокі, свае берагі, сваю плынь. Сёння беларуская нацыянальная мова — адна з высокаразвітых нацыянальных моў, роўная сярод роўных у нашай многанацыянальнай краіне. У структурна-моўным плане нацыянальная беларуская мова аб'ядноўвае ў сабе дыялектную і літаратурную. Для нацыянальнай мовы літаратурная — найбольш аўтарытэтная яе форма. Яна складаецца з агульнанародных моўных элементаў, якія прайшлі культурную апрацоўку мастацкага слова, у ёй сабраны і апрацаваны найбольш аптымальныя спосабы выражэння ідэй, думак і пачуццяў, абазначэнні паняццяў і прадметаў, квінтэсенцыя нацыянальнай ідыяматыкі. Функцыянальнае прызначэнне літаратурнай мовы заключаецца ў абслугоўванні асноўных сфер дзейнасці ўсяго сацыяльнага калектыву, які гаворыць на ёй. У гэтым сэнсе літаратурная мова супрацьпастаўляецца тэрытарыяльным і сацыяльным дыялектам, якімі карыстаюцца абмежаваныя групы людзей, што жывуць у пэўнай мясцовасці і аб'яднаны ў параўнальна невялікі сацыяльны калектывы. Аднак паміж літаратурнай мовай і яе пазалітаратурнымі формамі існуе ўзаемасувязь: літаратурная мова ўвесь час узабагачаецца і абнаўляецца за кошт народна-дыялектнай, якая ў сваю чаргу характарызуецца пазалітаратурнымі, ненармаванымі моўнымі элементамі. Такое ўзаемадзеянне з народна-дыялектнай мовай асабліва характэрна для беларускай літаратурнай мовы.

Развіццё беларускай літаратурнай мовы непасрэдна звязана з развіццём культуры беларускага народа, і перш за ўсё з развіццём беларускай мастацкай літаратуры. Нельга атажамліваць літаратурную мову з мовай мастацкай літаратуры. Гэта два розныя паняцці. Мова мастацкай літаратуры, як паняцце больш шырокае, увабляе ў сабе найвышэйшыя дасягненні нацыянальнай моўнай культуры, асноўныя вартасці літаратурнай мовы. Адна з характэрных рыс літаратурнай мовы — яе ўнармаванасць. Літаратурная норма — гэта прынятыя ў грамадска-моўнай практыцы адукаваных людзей правілы вымаўлення, граматыкі, словаўжывання і іншыя моўныя сродкі, якія забяспечваюць рэгулярнае ўзнаўленне ўзорнага варыянта мовы. Быць агульнапрынятай, а таму і агульнаразумелай — асноўная ўласцівасць літаратурнай мовы, якая, як пісаў выдатны лінгвіст Л. Шчэрба, «на сутнасці толькі і робіць яе літаратурнай».

Сучасны стан беларускай літаратурнай мовы — вынік працяглага, складанага працэсу. На розных гістарычных этапах развіцця беларускага народа яго літаратурная мова выконвала неаднолькавыя грамадскія функцыі, па-рознаму складваліся ўзаемаадносінны паміж ёю і жывой народнай гаворкай, у рознай меры пашыралася яна сярод разнастайных слаёў грамадства. У гістарычным развіцці беларускай літаратурнай мовы выдзяляюцца наступныя этапы развіцця. Першы — старажытнаруская літаратурная

мова. Гэты перыяд ахоплівае ўсяго рубж XIII—XIV стагоддзяў. З гэтага перыяду пачынаецца гісторыя літаратурных моў усіх трох брацкіх усходнеславянскіх народаў: рускага, украінскага і беларускага. Другі этап — старабеларуская літаратурная мова. Гэты перыяд абмяжоўваецца храналагічна XIV—XVIII стагоддзямі. За гэкія даволі значныя адрэзак часу, які пачынаецца з адасаблення заходніх рускіх зямель у складзе Літоўскага княства, а затым Рэчы Паспалітай, складалася беларуская народнасць і яе мова. Літаратурная мова беларускай народнасці ў Вялікім княстве Літоўскім (XIV—XV стагоддзі) была афіцыйнай мовай яго ўстаноў, заканадаўства, царкоўна-богаслужэбных абрадаў. Падпарадкаванне Вялікага княства Літоўскага Польшчы і ў сувязі з гэтым узмацненне на Беларусі панска-каталіцкага ўплыву стварылі неспрыяльныя ўмовы для развіцця беларускай літаратурнай мовы. А ў канцы XVII стагоддзя польскія ўлады наогул забараняюць яе. Такім чынам, беларуская літаратурная мова паступова к XIX стагоддзю выйшла з ужытку.

Трэці этап развіцця — новая беларуская літаратурная мова. Гэты перыяд умоўна падзяляецца на дзве часткі. Першая — XIX — пачатак XX стагоддзяў, г. зн. беларуская літаратурная мова дакастрычніцкага часу; другая — беларуская літаратурная мова савецкай эпохі. Новая, або сучасная беларуская літаратурная мова, сфарміравалася на аснове жывой гаворкі беларускай нацыі. Здабыткі і дасягненні літаратурнай мовы папярэдніх гістарычных перыядаў у ёй не прымаліся пад увагу. Сёння сучасная беларуская літаратурная мова, узнікшая на аснове народнай, у выніку яе апрацоўкі, творчага ўзбагачэння, з'яўляецца найвышэйшым дасягненнем моўнай культуры беларускага народа. Яна служыць магутнай зброяй матэрыяльнага і культурнага прагрэсу, спрыяе росквіту духоўнага аблічча асобы ў сацыялістычным грамадстве. Паколькі беларуская літаратурная мова ўзнікла на народна-дыялектнай аснове, то ў яе стаўленні і ўнармаванні вялікую ролю адыгралі пісьменнікі, дзеячы навукі і культуры. Пачэснае месца ў гэтай справе належыць народным паэтам Беларусі Янку Купалу і Якубу Коласу. Яны ўнеслі важкі ўклад у развіццё сучаснай беларускай літаратурнай мовы не толькі сваімі мастацкімі творами, але і ўзбагацілі яе і сваімі тэарэтычнымі працамі. Напрыклад можна адзначыць наступныя артыкулы Якуба Коласа, прысвечаныя праблеме беларускай літаратурнай мовы: «Мова М. Лынькова па раману «На чырвоных лядах», «Шануйце і любіце сваю родную мову», «Развіццё і ўзбагачэнне літаратурную мову» і некаторыя іншыя. Сёння працэс далейшага ўдасканалення літаратурнай мовы працягваецца, не ўсё ў яе развіцці адсталася і прыйшло да завяршэння. Гэта датычыцца як граматычнага ладу беларускай літаратурнай мовы, так і яе лексікі і фразеалогіі. Напрыклад, у газетах і часопісах можна сустрэць разам з займеннікам яго форму ягоны, варыянтныя формы роднага склону множнага ліку назойнік-ка якасць: якасцей і якасцяў, формы назойнікаў меснага склону адзіночнага ліку: па тэлефону і па тэлефоне, па раёну і па раёне і г. д. Што да-

прэм'еры, выставкі, сустрэчы

СВЯТА КНІГІ У ПОЛАЦКУ

Традыцыйнае гарадское свята кнігі — Скарынінскае свята — адбылося ў Полацку, на радзіме Францыска Скарыны. Сёлета яго праводзілася адзінаццаты раз і прысвячалася 40-годдзю Вялікай Перамогі. Перад удзельнікамі свята выступілі госці — паэты В. Зуёнак, Р. Бардулін, М. Мятліцкі, члены полацкага літаратурнага аб'яднання «Наддзвінне».

Вечарам у парку культуры і адпачынку маладыя мастакі А. Кузняціў і А. Цыркуноў сустрэліся з наведвальнікамі выставкі аднаго дня, якая складалася з работ, створаных гэтымі аўтарамі ў час паездкі ў мясцовы калгас імя М. Сільніцкага.

ГУЧЫЦЬ ПАЭТЫЧНАЕ СЛОВА

Чаровае пасяджэнне клуба «У свеце прыгожася», які працуе пры Драгічынскай цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэме, было прысвечана паэзіі. Асабліва цікавае членаў клуба выклікала творчасць пачынаючых паэтаў Драгічыншчыны. Цёпла ўспрынялі яны выступленне кіраўніка літаратурнага аб'яднання «Світанак», якое працуе пры рэдакцыі раённай газеты «Запаветы Леніна», М. Трафімчука і членаў аб'яднання А. Александровіча, М. Герасіміка, А. Крэйдзіча.

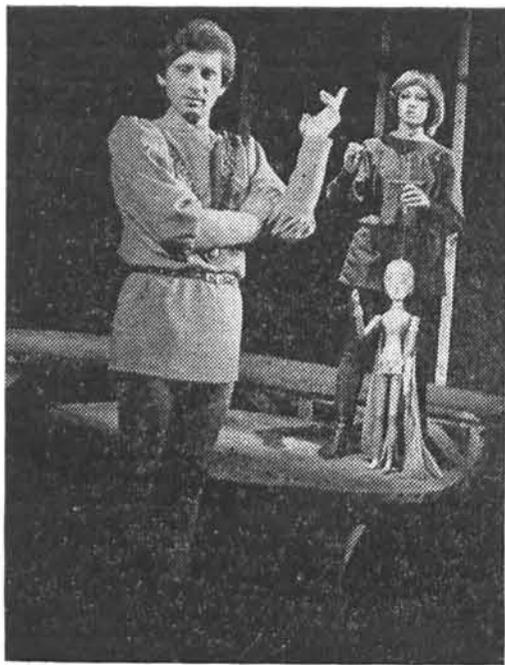
ТЫСЯЧНЫ КАНЦЭРТ «ІМПУЛЬСУ»

«У імя заўтрашняга дня» — так называецца новая праграма лаўрэата прэміі Ленінскага камсамола Беларусі народнай аэітбрыгады «Імпульс» Мінскага выбарабудайнічага завода. З фрагментамі спектакля «Мір дому твайму» заводскія самадзейныя артысты выступілі ў адной з часцей Чырванасцяжнай Беларускай ваеннай акругі. Праграма прысвечана Трыфану Лук'яновічу. Да вайны ён працаваў на заводзе. За некалькі дзён да Перамогі здзейсніў подзвіг, які ўвекавечаны ў бронзавай скульптуры «Воін-пераможца», устаноўленай у берлінскім Трэтаў-парку.

БУДЗЕМ ЗНАЁМЫ — «БЕЛАРУСЬФІЛЬМ»

Вечар «Будзем знаёмы» — кінастудыя «Беларусьфільм» адбыўся ў мінскім кінатэатры «Партызан». Гасцямі глядачоў былі заслужаны дзель мастацтваў БССР кінарэжысёр І. Дабралюбаў і галоўны рэдактар Н. Пашкевіч. Яны расказалі пра дасягненні студыі, падзялі-

ліся творчымі планами. Адбыўся прагляд мультфільма «Пічар Боб і сем званочкаў» і дакументальнага «У вайны не жаночы твар».

Дзяржаўны тэатр лялек БССР ажыццявіў пастаноўку спектакля па п'есе французскага драматурга Жана Ануя «Жаваранак». Да неўміручага подзвіга героя французскага народа Жанны Д'Арк заўсёды была скіравана ўвага дзеячай культуры ва ўсім свеце, сказаў пастаноўшчык спектакля галоўны рэжысёр тэатра народны артыст рэспублікі Анатоль Ляляўскі. Сіла духу, стойкасць, гераізм дзяўчыны хвалявалі Шылера, Шоў, Брэхта, Чайкоўскага. З новай сілай подзвіг Жанны адгукнуўся ў сэрцах французскіх патрыётаў у чорныя дні гітлераўскай акупацыі, вобраз мужнай дзяўчыны з Арлеана клікаў на барацьбу.

НА ЗДЫМКУ: сцэна са спектакля.

А. ГУРЧАНКОУ.

нашы славуцыя землякі

АПЯКУН І НАСТАЎНІК

У 1968 годзе, папоўніўшы своеасаблівую акадэмічную серыю, прысвечаную вучоным-беларусам, выйшаў нарыс Рыгора Семашкевіча «Браніслаў Эпімах-Шыпіла». У кнізе шырока, наколькі дазваляў сабраны фактычны матэрыял, раскрыты жыццёвы шлях і грамадская дзейнасць заснавальніка выдавецкай суполкі «Загляне сонца і ў наша аконца», яе неафіцыйнага кіраўніка, вучонага, педагога Б. Эпімах-Шыпілы. Жыццё і дзейнасць гэтага беларускага дзеяча культуры і сёння вельмі цікавыя даследчыкаў роднай гісторыі і літаратуры.

Браніслаў Эпімах-Шыпіла нарадзіўся 4 верасня 1859 года ў фальварку Будзькаўшчына, што на Лепельшчыне, у сям'і дробнага шляхціца. Дзяцінства будучага вучонага прайшло на Полаччыне, у фальварку Залессе. Дванаццацігадовага Броніслава бацькі паслалі на вучобу ў Рызскую гімназію, пасля сканчэння якой з залатым медалём іх сын паступіў на аддзяленне класічных моў гісторыка-філалагічнага факультэта Пецябургскага ўніверсітэта, дзе за час вучобы юнак дасканалавала 25 мовамі (старажытнымі і новымі еўрапейскімі). Дзякуючы влікім схільнасцям да філалагічных дысцыплін Браніслаў Эпімах-Шыпіла быў пакінуты пры ўніверсітэце і ў 1886 годзе абараніў дысертацыю на званне кандыдата гісторыка-філалагічных навук. У адным з дзеднікаў канца мінулага стагоддзя, складзеным на падставе біяграфіі выкладчыкаў Пецябургскага ўніверсітэта, якія працавалі ў 1869—1894 гадах, адзначаецца, што пасля абароны кандыдацкай дысертацыі Эпімах-Шыпіла «нейкі час выконваў абавязкі памочніка рэдактара «Журнала Міністэрства путей сообщения», потым быў хатнім настаўнікам у князёў Куракіных у Яраслаўскай губерні і ў камергера Грэйда ў Пецябургу. 7 ліпеня 1891 года зацверджаны панам папачыцелем на пасаду памочніка бібліятэкара (гэтыя звесткі зусім нядаўна расшуканы і ўведзены ў навуковы ўжытак дацэнтам Белдзяржуніверсітэта імя У. І. Леніна Генадзем Даўгялам). У 1908 годзе ў складзе рускай дэлегацыі Браніслаў Ігнатавіч наведваў у Бруселі першы міжнародны з'езд бібліятэчных работнікаў.

Для пацвярджэння шырынні навуковых інтарэсаў, разнастайнасці захапленняў, шматграннага таленту вучонага дастаткова прывесці сведчанні

вядомага знаўцы арабскіх моў акадэміка І. Крачкоўскага, які ва ўспамінах «Над арабскімі рукапісамі» пісаў, што Эпімах-Шыпіла сярод іншых вучоных «уяўляў фігуру не менш выдатную і ў процівагу іншым рознабаковаю... Будучы на адукацыі вельмі грунтоўным філалагам-класікам, ён выкладаў у Рымска-каталіцкай духоўнай акадэміі». Далей Крачкоўскі працягвае: «Пасля я даведаў-

ся, што ён лічыўся знаўцам і іншых, часам зусім незвычайных галін, ведучы заняткі, між іншым, бадай ці не на гісторыі царкоўных убораў».

І разам з тым усё пералічанае не надало б Эпімах-Шыпілу таго аўтарытэту, вартага ўшанавання яго памяці нашчадкамі, калі б не самаадная, надзвычайная дзейнасць вучонага на запустелых гонях беларускай выдавецкай справы і ўсёй беларускай культуры ўвогуле на пачатку XX стагоддзя. Браніслаў Эпімах-Шыпіла ўвесь свой талент, матэрыяльны набытак і веды аддаваў справе абуджэння і сталення дэмакратычных сіл свайго народа. Менавіта ён паспрыў зазвычай многім яркім зоркам на небасхіле роднай культуры. Той жа акадэмік Крачкоўскі пісаў пра дачыненне Эпімах-Шыпілы да беларускага руху: «З адным бокам яго дзейнасці я пазнаёміўся даволі блізка, хаця ён стараўся на магчымасці не распаўсюджваць аб ёй звестак на цалкам зразумелых для таго часу меркаваннях: ён быў відным дзеячам беларускага літаратурнага адраджэння. Цудоўна ведаючы беларускую мову і ў жывой гутарцы, і ў старых помніках, сам ён мала выступаў у друку, але ўсяк падтрымлі-

ваў беларускае выдавецтва і беларусаў, якія траплялі ў Пецябург».

З 1889 года і на працягу 42 гадоў Эпімах-Шыпіла рэгулярна вёў запісы фальклорных твораў і твораў ананімных аўтараў (пераважна з родных мясцін—Віцебшчыны), якія склалі «унікальны дакумент у гісторыі беларускай літаратуры»—«Беларускую хрэстаматыю». Дзякуючы вучонаму, нашчадкам цяпер вядомы вершы Ф. Тапчэўскага, І. Тамашэвіча і іншых беларускіх паэтаў XIX—пачатку XX стагоддзяў. У 1893 годзе Эпімах-Шыпіла пачаў арганізаваць, дасланага А. Ельскім, зняў копію камедыі В. Дуніна-Марцінкевіча «Залёты».

Сталася так, што да пачатку XX стагоддзя імя Эпімах-Шыпілы было вядома далёка за межамі калоніі беларусаў у Пецябургу. Грунтоўныя веды, дасведчанасць і кампетэннасць у розных галінах гісторыі Беларусі надавалі яму поўнае права лічыцца неафіцыйным прафесарам беларускага зямліцтва ў сталіцы Расійскай імперыі. Эпімах-Шыпіла, як ніхто іншы, бачыў, разумеў важнасць асветніцтва і ў сувязі з гэтым выключную ролю беларускага друкаванага слова ў абуджэнні стагоддзямі прыгнечанага роднага народа. І калі царызм, напалоханы рускай рэвалюцыі 1905 года, зняў з беларускай мовы забарону, дазволіў легальнае выданне кніг на мове народа, што жыў над Дняпром, Віліяй, Нёманам,—першым неафіцыйным кіраўніком беларускай выдавецкай суполкі «Загляне сонца і ў наша аконца», арганізаванай 5 мая 1906 года, быў Браніслаў Эпімах-Шыпіла. Кантора «выдавецтва» размясцілася на кватэры прафесара, на чацвёртай лініі Васільеўскага вострава. Першым выданнем суполкі была кніжачка для самых маленькіх «Беларускі лемантар». А праз год выйшла беларуская класіка—зборнік Дуніна-Марцінкевіча і Багушэвіча.

У перыяд існавання суполкі Эпімах-Шыпіла стаў «хросным бацькам у літаратуры» для Янкі Купалы: рэдагаваў першы зборнік маладога песняра «Жалейка» (1908) і змяніў, перапісваючы франтыспіс кнігі, імя Янук (так падпісваў Купала свае першыя творы) на Янку. Пазней, прыехаўшы ў снежні 1909 года ў Пецябург, Купала на чатыры дзённыя гады жыцця і вучобы знайшоў у асобе прафесара

добразвычайнага апекуна і настаўніка, а ў кватэры яго—прытулак, дзе можна было атрымаць не толькі тую ці іншую кнігу, але і кавалак хлеба, і слова любові, і проста чалавечую ўвагу.

На кватэры Эпімах-Шыпілы па суботах адбываліся пасяджэнні студэнцкага Беларускага навукова-літаратурнага гуртка Пецябургскага ўніверсітэта, на якіх з дакладамі выступалі Р. Зямкевіч, А. Грышэвіч, К. Душэўскі, Б. Тарашкевіч, Я. Хляцэвіч, Ядвігін Ш. Сходкі студэнцкай моладзі на кватэры старога прафесара наведвалі Цішка Гартны, Змітрок Бядуля, Цётка, Язэп Дыла, Паўліна Мядзёлка, Язэп Драздовіч. Калі 9 лютага 1913 года адбылася (услед за віленскай) пецябургская прэм'ера купалаўскай «Паўлінкі», ролю Пранцыся Пустарэвіча выканаў малады брат Эпімах-Шыпілы Уладзіслаў (кіраўнік тэатральных пастановак беларускіх студэнтаў у Пецябургу).

Браніслаў Ігнатавіч з'яўляецца аўтарам дакумента 1916 года пад назвай «Меморыя прадстаўнікоў Беларусі на III канферэнцыі народаў». Адова была прачытана на еўрапейскай канферэнцыі ў Лазане ад імя беларускага камітэта дапамогі бежанцам. «Меморыя» ўяўляла сабой своеасаблівы летаніс Беларусі з асноўнымі гістарычнымі і геаграфічнымі звесткамі ад старажытнасці да сучаснасці. «Меморыя»—адначасна даследчык Р. Семашкевіч,—гэта дакумент, які па сіле публіцыстычнасці ў гісторыі беларускай літаратуры і грамадскай думкі можна паставіць разам з «Мужыцкай праўдай» К. Каліноўскага і «Прадмовай» Ф. Багушэвіча, а ў пазнейшы перыяд з прамовамі вучня Эпімах-Шыпілы Б. Тарашкевіча на польскіх сеймах у 20-я гады».

Пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі Эпімах-Шыпіла яшчэ пэўны час заставаўся жыць у Пецяградзе і толькі ў 1925 годзе пераехаў на працу ў Беларусь, дзе ўзначальваў камісію па складанню слоўніка жывой беларускай мовы.

Апошнія гады жыцця Браніслаў Ігнатавіч жыў у Ленінградзе, горадце сваёй маладосці, у якім колісь, наколькі хапала ягоных сіл, таленту і матэрыяльных магчымасцей, дапамагаў здабываць веды беларускай моладзі. Той моладзі, у якой ён бачыў і паважаў будучыню роднага народа.

Язэп ЯНУШКЕВІЧ.

тычыцца лексікі і фразеалогіі, то беларуская літаратурная мова і ў наш час актыўна папаўняецца яшчэ словамі і трапінымі народнымі выслоўямі з гаворак. Гэта тлумачыцца, з аднаго боку, тым, што беларуская літаратурная мова параўнальна маладая, а з другога—безупынальна развіцця мовы, грамадства, жыцця.

Калі гавораць пра сучасныя дасягненні беларускай літаратурнай мовы, перш за ўсё маюць на ўвазе два бакі гэтага пытання. Першы—гэта небылы росквіт мастацкай літаратуры і культуры. Не толькі за межамі нашай рэспублікі, але і за межамі краіны добра вядомы творы Васіля Быкава, Уладзіміра Караткевіча, Івана Шамякіна, Янкі Брыля, Івана Навуменкі і многіх іншых выдатных майстроў беларускага слова. На многія мовы народаў СССР і народаў свету перакладзены вершы Анатоля Вярцінскага і Рыгора Барадзіліна, Сяргея Грахоўскага і Ніла Гілевіча. Многія з іх пакладзены на музыку. Песні Ігара Лучанка і Эдуарда Ханка на вершы беларускіх паэтаў увайшлі ўжо сёння ў скарбніцу беларускай і савецкай класікі. Без высокаразвітай літаратурнай мовы нельга ўявіць сабе і сучасны беларускі тэатр, радыё, тэлебачанне, друк. Другі бок пытання—гэта высокая ступень развіцця беларускай лінгвістыкі, навукі аб мове. У прыватнасці, размова пойдзе пра выданні, якія маюць нарматыўны характар, ці, інакш кажучы, непасрэдна ўплываюць на стан сучаснай беларускай літаратурнай мовы. Вялікай падзеяй у культурным жыцці беларускага народа было выданне пяцітомнага «Тлумачальнага слоўніка беларускай мовы». У ім упершыню шырока і дастаткова поўна адлюстраваны лексічны стан сучаснай беларускай літаратурнай мовы. Галоўнае прызначэнне слоўніка заключаецца ў тым, каб тлумачыць сэнсавы бок лексічных адзінак, словазлучэнняў і марфем, а таксама служыць нарматыўным даведнікам па стылістычнай, граматычнай і акцэнтна-інтанацыйнай характарыстыцы кожнага асобнага слова. Па прычыне існавання руска-беларускага духамоўя выклікана і падказана жыццём і перавыданне «Руска-беларускага слоўніка». Другое выданне яго, значна дапоўненае і перапрацаванае, выйшла ў двух тамах. З'явіліся першыя фразеалагічныя слоўнікі. Гэта «Фразеалагічны слоўнік для сярэдняй школы» Н. Гаўрош, І. Лепешава, Ф. Янкоўскага, «Беларуская фразеалогія» Ф. Янкоўскага, «Этымалагічны слоўнік фразеалагізмаў» І. Лепешава. Сярод апошніх прац тэарэтычнага характару можна адзначыць такія, як «Варыянтныя словазлучэнні ў беларускай мове» Т. Бандарэнкі, «Развіццё лексікі беларускай літаратурнай мовы ў савецкі перыяд» А. Баханькова, «Праблемы фразеалагічнай стылістыкі і фразеалагічнай нормы» І. Лепешава і некаторыя іншыя. У бягучым годзе выходзіць з друку першы том двухтомнай «Граматыкі беларускай мовы», падрыхтаваны калектывам аўтараў—супрацоўнікаў Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа АН БССР.

Такім чынам, сучасная беларуская літаратурная мова мае ўжо трывалую структуру і з'яўляецца вышэйшай формай нацыянальнай мовы. Адна з галоўных тэндэнцый яе далейшага развіцця—гэта неабмежаванае распаўсюджанне літаратурных норм, у выніку чаго будучы страчаны дыялектычныя асаблівасці нацыянальнай мовы. З кожным днём нормы беларускай літаратурнай мовы ўсё шырэй і шырэй распаўсюджваюцца на вуснае маўленне, робячы тым самым літаратурную мову здабыткам кожнага члена нашага грамадства. Гэта значыць, што побач з пісьмовай формай літаратурнай мовы ўнікае і распаўсюджваецца яе вусная форма. Апошняе сведчыць аб росквіце і дасканаласці першай.

Сяргей БЕРДНІК.

«Ясь», «КУПАЛІНКА» І ІНШЫЯ

Здаўна падабаліся людзям цацкі, вырабленыя з ільну. Справа гэта патрабуе майстэрства, фантазіі. Такія якасці ўласцівыя майстрам Маладзечанскай фабрыкі мастацкіх вырабаў. Ствараем я імі па народных матывах мініяцюрыяныя творы мастацтва карыстаюцца вялікай па-

пулярнасцю ў жыхароў і гасцей рэспублікі, іх ахвотна набываюць у Польшчы, Чэхаславакіі, Францыі, Фінляндыі, іншых краінах.

Сярод навінак сёлетняга года—сувеніры «Ясь», «Купалінка», «Вяснянка», «Рукадзельніца», распрацаваныя Наталляй Казак.

НА ЗДЫМКАХ: брыгадзір участка сувеніраў Н. КАЗАК; сувеніры з ільну.

Фота Я. КАЗЮЛІ.

ЯК АДПАЧЫВАЕ ВУЧОНЫ-ФІЗІК І ЯГО СЯМ'Я

«СЯБРОЎКА» КОЛЕРУ БЕЛАЙ НОЧЫ

Нам часам здаецца дзіўным, што сёння ўжо існуюць клубы старых аўтамабіляў, хаця жыве яшчэ тое пакаленне людзей, якія памятаюць часы, калі машына выклікала не толькі здзіўленне, але і страх. Усяго на працягу аднаго чалавечага жыцця аўтамабіль здолеў прайсці ў сваім развіцці такія доўгі шлях, што зараз, каб зазірнуць на яго пачатак, трэба ўжо ўглядацца вельмі ўважліва. Але мінчаніну Валерыю Казлову, кандыдату тэхнічных навук, гэта зрабіць лягчэй, чым каму іншаму. Па-першае, усё-такі тэхнічная адукацыя адыгрывае сваю ролю, а па-другое, ён уладальнік машыны, якую ўжо з поўным правам можна прыняць у той клуб.

І вось я іду ў гасці да Казловых. Самы першы з гэтай сям'і, з кім я ўбачылася, быў іх... аўтамабіль. Так, так, белы BMW выпуску прыблізна пачатку п'ятдзясятых гадоў. Ён стаяў у двары каля пад'езда дома, дзе жывуць Казловы. Не заўважыць яго сярод сучасных і ў нечым аднолькавых машын было проста нельга. І тое, што я назвала рэч членам сям'і — таксама не выпадкова. Праўда, пра такую адносіны да яе даведлася крышку пазней, ад саміх гаспадароў.

У той дзень, падчас размовы за чаем, наўмысна задала і даволі правакацыйнае пытанне. Пацікавілася, чаму яны па сёння карыстаюцца такой старой рэччу. Можна абставіны вымушаюць: напрыклад, не хапае грошай, каб набыць новы аўтамабіль?

— Не, і яшчэ раз не, — уласцівым ёй запалам першай запярэчыла Ганна Каз-

лова, жонка Валерыя Сяргеевіча. — Вось вы самі заўважылі, што мы ставімся да гэтай машыны, як да члена нашай сям'і. Я, калі еду ў ёй, адпачываю нават псіхалагічна. Хуткасць у яе невялікая — у звычайных умовах каля пяцідзесяці кіламетраў у гадзіну. Паспяваеш добра разгледзець тое, што праплывае за вокнамі. Ды і наогул, калі саджуся ў наш не вельмі малады (але гэта зусім не значыць разваліну) аўтамабіль, рытм жыцця замаруджваецца, машына дорыць бяспэцную магчымасць адпачыць ад сучаснай няспынай мітусні. І за гэта мы ёй вельмі ўдзячныя.

— Да таго ж, яна ў нас вельмі надзейны сябар і памочнік, — уступае ў размову Валерыя Казлоў. — Выпраўляем на ёй усёй сям'ёй у вельмі далёкія падарожжы. Толькі сёлета прынялі ўдзел у раллі старых аўтамабіляў у Прыбалтыцы, а потым з'ездзілі на поўдзень, да Чорнага мора. І гэта пры тым, што я імкнуся як мага меней мадэрнізаваць яе вузлы і дэталі.

Намер купіць новую сучасную машыну ў нас не ўзнікаў ніколі, хаця і магчымасць такая ёсць. Але не хапае духу назаўсёды развітацца з гэтай старай, але вернай сяброўкай. Згодны з жонкай: калі займаюся гэтай машынай, таксама адпачываю, да таго ж атрымліваю эстэтычнае задавальненне. Мне падабаецца такі папулярны сёння стыль рэтра.

Сям'я Валерыя Казлова з дэмаграфічнага боку, калі можна так сказаць, сярэдне-статыстычная: муж, жонка, двое дзяцей. Сам Валерыя Сяргеевіч галоўную ўвагу ў жыцці надае, безу-

моўна ж, навуцы. Ён дацэнт, выкладае фізіку ў Беларуска-літвінскай інстытуце, мае некалькі навуковых манаграфій. Ганна ж — чалавек мастацтва. Яна скончыла кансерваторыю, працуе ў харэаграфічным вучылішчы, спрабуе сябе, і не без поспеху, у кампазіцыі — стварае песні (асабліва яе вабіць джаз). І яшчэ яны абодва пішуць вершы адзін аднаму. Ужо існуе цэлы той-сты рукапісны зборнік гэтага «рамана ў пісьмах».

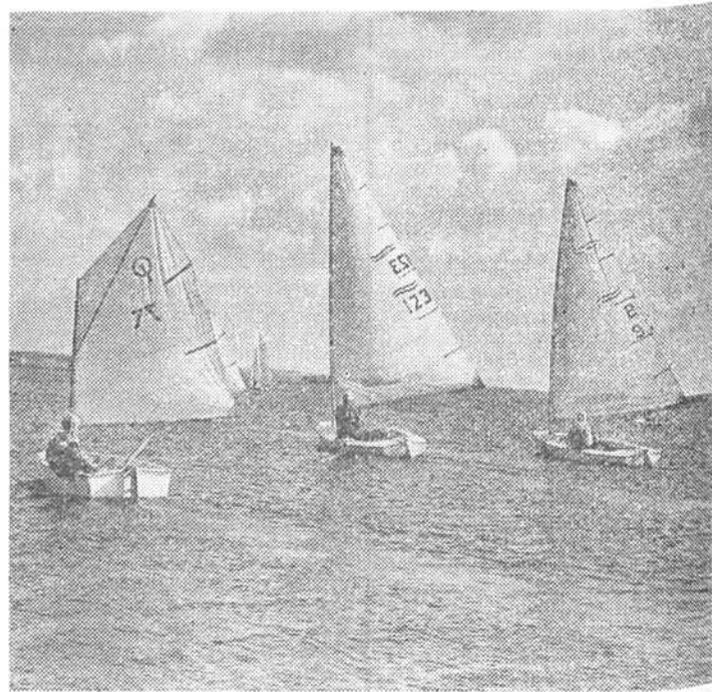
— Ведаецца, — зусім сур'ёзна кажа Ганна, — наша машына мне дапамагае нават наладжваць творчыя кантакты.

Калі прымалі ўдзел у раллі ў Латвіі, знаёмых журналісты параілі звярнуцца за творчай кансультацыяй да вельмі папулярнага савецкага кампазітара-песенніка Райманда Паулса.

І вось сёлета мы зноў былі ў Рызе. Я прыйшла да Паулса з просьбай прагледзець відэазапіс маладой беларускай эстраднай спявачкі Таццяны Арлоўскай, якая выконвае маю песню. І было вельмі прыемна, калі вядомы кампазітар (ён, дарэчы, галоўны музычны рэдактар Латвійскага камітэта па радыёвяшчанні і тэлебачанні) вельмі добра прыняў яе. У гэтым маім невялікім поспеху таксама «вінавата» наша сямейнае захапленне і наш традыцыйны адпачынак на колах.

У доме Казловых усё падначалена стварэнню адпаведных умоў спачатку для працы, а потым для цікавага адпачынку, самым лепшым відам якога лічаць падарожжа. Падарожжа разам са сваёй «сяброўкай» колеру белай ночы.

Галіна УЛІЦЕНАК.

Ветразі на Мінскім моры.

Фота П. КАСТРАМЫ.

ДОБРАЗЫЧЛІВАСЦЬ І ГАСЦІННАСЦЬ

(Заканчэнне.)

Пачатак на 5-й стар.

визкова нацыянальны рэкорд, паказаць вынік вышэйшы, чым у чэмпіёнаў Алімпіяды ў Лос-Анджэлесе.

— Іван Пятровіч! Такой колькасці перамог садзейнічала ў немайой ступені гасціннасць гаспадароў саборніцтваў, добразычлівасць балельшчыкаў. Ці не маглі б вы раскажаць аб атмасферы, у якой праходзіў турнір «Дружба-84», кантактах спартсменаў краін-удзельніц?

— А мо зададзім гэта пытанне Марыі Лявонцеўне і Аляксандру Рыгоравічу?

КАРЭСПАНДЭНТ — М. ІТКІНА

— За доўгую спартыўную кар'еру вам, Марыя Лявонцеўна, столькі прыйшлося пабачыць, усюды пабываць. Якое ўражанне засталася ад саборніцтваў «Дружба-84», якія прайшлі ў Маскве?

— Убачанае ў Маскве пакінула незабыўнае ўражанне, у першую чаргу, выключная добразычлівасць і гасціннасць. Гэта не толькі мая думка. Вельмі доўга гутарыла са знаёмымі, трэнерамі і спартсменамі з Балгарыі. Дарэчы, у распарадкаванні спартсменаў былі прадастаўлены лепшыя нумары гасцініц «Расія», «Украіна», «Спорт».

— Вядома ж, ніякіх рэкамендацый гасцям наогул таго, куды пайсці, а куды нельга ходзіць і ў які час, як гэта было ў Лос-Анджэлесе, арганізатары саборніцтваў «Дружба-84» не давалі...

— Было б, напэўна, смешна даваць такія інструкцыі. Не выпадкова ж, накідаючы гасцінню Маскву, спартсмены зрабілі ўдзячныя запісы: «Мы адчувалі сябе як дома. Вялікае дзякуй!»

КАРЭСПАНДЭНТ — А. РУЦКІХ

— Яшчэ пра нашу гасцін-

насць. Успомніць, хаця б, як прымалі балельшчыкі выступленні спартсменаў. Вось заканчвае бег спартсмен Замбіі. Заканчвае... апошнім. А балельшчыкі цёпла ўзнагароджваюць яго апладысманамі за тое, што знайшоў сілы фінішаваць. А як было ў Лос-Анджэлесе? Апладысменты, гарачая падтрымка толькі гаспадарам. Для неамерыканцаў — свіст, улюлюканне.

— Раскажыце пра кантакты беларускіх спартсменаў са спартсменамі іншых краін.

— ...Ідуць саборніцтвы ў штурханні ядра. Рэкардсмен свету Удэ Баер з ГДР закончыў выступленні. Ён сёння прайграў маладому саперніку Сяргею Каснаўскаму з Беларусі. Рэкардсмен свету цёпла навіншаваў чэмпіёна турніру і пасля нешта стаў гаварыць: «Аб чым гутарка? Лёгка здагадацца: вопытны спартсмен даваў каштоўныя парады. Напэўна, гэтыя парады і дапамагалі. Сяргею праз некалькі дзён ўдалося ўстанавіць рэкорд Савецкага Саюза...»

— Чуў, што нашы медыкі абслугоўвалі і замежных спартсменаў...

— Гэта рабілася пастаянна. У добра абсталяваных кабінетах любіць спартсмен, прычым бясплатна, мог атрымаць кансультацыю аб стане свайго здароўя, аб колькасці трэніровак, нават што можна есці а ад чаго трэба ўстрымавацца... Такая ўвага з боку спецыялістаў, трэнероў да спартсменаў, добразычлівасць і гасціннасць гаспадароў праяўляліся не толькі ў Маскве, але і ва ўсіх тых сацыялістычных краінах, дзе праходзіў турнір «Дружба-84».

Турнір «Дружба-84» паказаў, як трэба арганізоўваць саборніцтвы такога рангу, як умее моладзь шляхам спартыўных мерапрыемстваў удзячаць дружбу паміж народамі і весці барацьбу за мір. Хочацца падагульніць гутарку крылатымі словамі. Вядомымі ўсяму свету: «О, спорт, — ты мір!»

Гумар

Пасля цяжкай дарогі падарожнік спыніўся ў невялікім атэлі і звярнуўся да афіцыянта:

— Прынясіце мне пару лек усмятку, кубачак чорнай кавы і скажыце што-небудзь прыемнае.

Афіцыянт хутка выканаў заказ і, схіліўшыся над вухам кліента, прашантаў:

— Вы прасілі некалькі добрых слоў, сэр? Дык вось, не трэба есці гэтыя яйкі.

— Ты ведаеш, што Петэрсан трапіў у бальніцу?

— Дзіўна! Толькі ўчора вечарам я бачыў яго з чароўнай бландзінкай!

— Яго жонка таксама бачыла...

Аб'ява ў газеце:

«Могілі св. Джазефа будуць закрыты на зіму. Кліентаў просіць улічыць гэтую акалічнасць і весці сябе адпаведна.»

Пахавальны дом Джонсана, Дэтройт, ЗША.

— Твая жонка дома?

— Не, яна на аўкцыёне.

— І колькі ж ты думаеш за яе атрымаць?

— Рады вас бачыць, — гаворыць рассяяны прафесар адной сваёй знаёмай. — А як маецца ваш муж?

— Але я не замужам...

— Ах, значыць, ваш муж — халасцзяк?

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 1598